

ASUKASPANEELI- JA POLIS-KOKEILUT HYVINVOINTIALUEILLA 2023–2024

Oppeja ja suosituksia demokratian kehittäjille

Elina Eerola

Asiantuntija, Sitra

Maija Jäske

Neuvonantaja, Sitra

Onni Pekonen

Asiantuntija, Sitra

Sanna-Kaisa Saloranta

Asiantuntija, Sitra

Suomalaisten luottamus demokraattiseen hallintomalliin on koetuksella aikana, jolloin sitä tarvittaisiin tuomaan tasapainoa ja turvaa kriisien, pelon ja epävarmuuden keskelle. Mahdollisuuksia vaalien välillä tapahtuvaan osallistumiseen on rohkeasti kehitettävä.

Tähän työpaperiin on koottu oppeja ja suosituksia Sitran rahoittamista ja tukemista demokratiakokeiluista, jotka hyvinvointialueet toteuttivat vuosina 2023–2024. Kokeilujen tavoitteena oli vahvistaa asukkaiden osallistumista ja testata demokraattisia innovaatioita, joilla voidaan parantaa hyvinvointialueiden päätöksentekoa. Kokeiluissa testattiin kahta osallistumismenetelmää: asukaspaneelija ja digitaalista Polis-osallistumisalustaa.

Sitran työpaperi

© Sitra 2025

Asukaspaneeli- ja Polis-kokeilut hyvinvointialueilla 2023–2024 – Oppeja ja suosituksia demokratian kehittäjille

Kirjoittajat: Elina Eerola, Maija Jäske,
Onni Pekonen, Sanna-Kaisa Saloranta

Työryhmä: Elina Eerola, Kirsi Hantula,
Hannu-Pekka Ikäheimo, Maija Jäske, Onni Pekonen,
Pauli Saloranta, Sanna-Kaisa Saloranta,
Krista Takkinen

Taitto: Grano Oy

ISBN 978-952-347-403-1 (PDF) www.sitra.fi

ISSN 2737-1042 (verkkajulkaisu) www.sitra.fi

Sitran työpaperit tarjoavat monialaista tietoa asioista, jotka vaikuttavat yhteiskunnan muutokseen. Työpaperit ovat osa Sitran tulevaisuustyötä, jota tehdään ennakoinnin, tutkimuksen, hanketoiminnan ja kokeilujen sekä koulutuksen menetelmin.

Sisällys

Esipuhe	5
Tiivistelmä	6
Sammanfattning	7
Summary	8
1. Johdanto: Asukaspaneelit ja Polis-osallistumisalusta asukasosallistumisen menetelminä hyvinvointialueilla	9
2. Asukaspaneelikokeilut hyvinvointialueilla	11
2.1 Mitä asukaspaneelin suunnittelussa tulisi huomioida	11
2.1.1 Aihe ja tehtävänanto	11
2.1.2 Asukaspaneelimenetelmän sopivuus	14
2.1.3 Avoimuus ja läpinäkyvyys	15
2.1.4 Edustavuus ja moniäänisyys	15
2.2 Eväät puntaroivan keskustelun onnistumiseen	18
2.2.1 Fasilitoinnin puolueettomuus ja tasapuolisuus	18
2.2.2 Verkkotyökalujen käytettävyys	18
2.2.3 Taustatiedon ja asiantuntijoiden monipuolisuus	19
2.2.4 Keskustelun ja suositusten laatu	19
2.2.5 Vaikutukset osallistujiin	20
2.3 Näin toteutat vaikuttavan asukaspaneelin	22
2.3.1 Vaikutus päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen	22
2.3.2 Näkyvyys ja vaikutus julkiseen keskusteluun	25
2.3.3 Yhteydenpito osallistujiin	25
3. Polis-osallistumisalustan kokeilut hyvinvointialueilla	27
3.1 Polis-alusta pähkinänkuoressa	27
3.1.1 Keskustelun valmistelu ja avaaminen	28
3.1.2 Tulosraportin hyödyntäminen keskustelun aikana ja sen jälkeen	29
3.1.3 Keskustelun moderointi	29
3.1.4 Keskustelua tukeva viestintä	30
3.1.5 Keskustelun kytkeminen päätöksenteon sykliin ja prosesseihin	30
Polis-keskustelun toteuttajan huoneentaulu: työvaiheita ja valintoja prosessissuunnittelun tueksi	31

3.2 Oppeja Polis-alustan kokeiluista hyvinvointialueilla	32
3.2.1. Asukkaiden kokemus Polis-alustasta	33
3.2.2. Polis-keskustelun toteuttamisen vaatima työaika	33
3.2.3 Innovatiivisia ideoita viestintään	34
3.2.4 Ketjuttaminen muiden osallistumismenetelmien kanssa	34
3.3 Polis-keskustelujen vaikuttavuuden varmistaminen	35
3.3.1 Erilaisia tapoja kytkeä Polis-keskusteluja päätöksentekoon	36
3.3.2 Konkreettisten vaikutusten osoittaminen on tärkeää	37
4. Yhteenveto ja suositukset	38
Lähteet	42
Kirjallisuus	42
Kokeilut	43
Liite 1. Asukaspaneelikokeilut hyvinvointialueilla 2023–2024: aiheet, osallistujat ja toteutustavat	44
Liite 2. Polis-kokeilut hyvinvointialueilla 2023–2024: aiheet, osallistujamäärät ja kohderyhmät	45

Esipuhe

Vuonna 2021 julkaistu Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) luottamusarvio paljasti särön Suomen demokratiassa. Poliitiikan tutkimuksessa oli pitkään tiedetty, että suomalaisten luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa on alhainen. OECD:n maavertailu kuitenkin osoitti, että tällä mittarilla olimme pudonneet erittäin kauas kärkimaista – jopa keskiarvojen alle.

OECD nimesi ilmiön suomalaiseksi osallistumisen paradoksiksi, koska yleensä korkean luottamuksen maissa kansalaisilla on vahva usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Suomessa näin ei kuitenkaan ole.

Tuorein vuonna 2024 julkaistu OECD:n luottamusarvio tarjosi lisää kylmää vettä. Se osoitti, että suomalaisen yhteiskunnan perinteinen vahvuus eli luottamuspääoma on myös hupenemassa. Enää alle puolet suomalaisista ilmoitti luottavansa vahvasti tai melko vahvasti kansalliseen hallintoon.

Luottamus demokraattiseen hallintomalliin on koetuksella aikana, jolloin sitä tarvittaisiin tuomaan tasapainoa ja turvaa kriisien, pelon ja epävarmuuden keskelle. Mahdollisuuksia vaalien välillä tapahtuvaan osallistumiseen on kehitettävä rohkeasti, mikäli Suomi aikoo jatkossakin hyödyntää demokratian vahvuuksiaan, kuten yhteiskunnallista vakautta, hallinnon avoimuutta ja päätöksenteon ennakoitavuutta kilpailukykyensä lähteenä.

Tässä työssä kunnilla ja hyvinvointialueilla on erityinen painoarvo, koska koettujen osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien osalta tilanne näyttää erityisen huolestuttavalta juuri kunta- ja aluetasolla. Toisaalta juuri siellä päätetään monien ihmisten arkea lähimpänä olevista asioista.

Me Sitrassa haluamme edistää demokraattista kulttuuria, jossa vaikuttava, rakentavaan keskusteluun perustuva osallistuminen on nykyistä useammalle houkuttelevaa, ja tarvittaessa mielipiteensä voi kertoa anonyymisti. Tavoitetta edistääksemme olemme viime vuosina rahoittaneet innovatiivisia demokraattikokeiluja eri puolilla Suomea.

Tässä raportissa kokoamme yhteen oppeja hyvinvointialueilla vuosina 2023–2024 toteutetuista kokeiluista. Haluamme lämpimästi kiittää kaikkia hyvinvointialueiden kumppaneitamme, joita ilman nämä kokeilut eivät olisi olleet mahdollisia.

Työ ei pääty tähän. Sitran ohjelmatöinnässä jatkamme asukaspaneelien ja Polis-osallistumisalustan levittämistä ja juurruttamista hyvinvointialueille myös tulevana vuosina.

27.2.2025

Hannu-Pekka Ikäheimo

Demokratiainnovaatiot-ohjelman johtaja, Sitra

Tiivistelmä

Tämä työpäpaperi kokoaa yhteen oppeja ja suosituksia Sitran rahoittamista ja tukemista demokratiakokeiluista, jotka hyvinvointialueet toteuttivat vuosina 2023–2024. Kokeilujen tavoitteena oli vahvistaa asukkaiden osallistumista ja testata innovatiivisia demokratiamenetelmiä, joilla voidaan parantaa hyvinvointialueiden päätöksentekoa.

Kokeiluissa testattiin erityisesti kahta osallistumismenetelmää: asukaspaneelija ja digitaalista Polis-osallistumisalustaa. Asukaspaneelit ovat osallistumisen muoto, jossa satunnaisotannalla valittu joukko tavallisia ihmisiä kokoontuu perehtymään ja keskustelemaan jostakin poliittisesta kysymyksestä ja tekemään tätä koskevia suosituksia päätöksenteon tueksi. Polis on avoimeen lähdekoodiin perustuva osallistumisalusta, jonka avulla suuretkin joukot ihmisiä voivat tuoda äänensä kuuluviin anonyymisti valitusta aiheesta.

Asukaspaneelija järjestettiin Keski-Suomen, Keski-Uudenmaan, Lapin ja Pirkanmaan hyvinvointialueilla. Paneelien aiheet vaihtelivat laajasti, ulottuen digitaalisten palveluiden kehittämisestä aina lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin ja ikääntyneiden turvalliseen arkeen.

Järjestäjien ja osallistujien arvioiden perusteella asukaspaneelissa onnistuttiin luomaan rakentava ja eri näkökulmia ymmärtävä ilmapääpiiri keskusteluille, jopa vaikeista aiheista. Paneelisiin osallistui asukkaita hyvin erilaisista taustoista, mikä varmisti näkökulmien laajan kirjon ja diskurssien moniäänisyyden. Osallistujat olivat erittäin sitoutuneita ja kokivat paneelit merkityksellisinä ja vaikuttavina. Keskeisimpänä kehittämiskohteena jatkoa varten nousi esiin kytkentä päätöksentekoon. Asukkaiden suositukset eivät saisi jäädä roikkumaan ilmaan.

Polis-osallistumisalustan kokeiluja toteutettiin Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Keski-Pohjanmaan

hyvinvointialueilla. Alustan avulla kerättiin asukkaiden näkemyksiä eri teemoista, kuten mielenterveydestä, palveluverkosta ja digipalveluista. Yhteensä 33 toteutettuun Polis-keskusteluun osallistui yli 12 000 henkilöä.

Asukkaat ottivat Polis-osallistumisalustan myönteisesti vastaan. Se koettiin helppokäyttöiseksi ja nopeaksi osallistumisen muodoksi. Keskustelujen toteuttajien näkökulmasta keskustelujen moderointi ja analysointi vaativat kuitenkin merkittävästi resursseja. Myös osallistujien rekrytoiminen keskusteluihin koettiin työlääksi, mutta tähän myös löydettiin useita kekseliäitä ja kustannustehokkaita tapoja, kuten nuorten osallistujien tavoittaminen Wilma-viestien kautta. Keskustelujen tuloksia hyödynnettiin laaja-alaisesti niin hyvinvointialueiden palvelujen kehittämisessä kuin lakisääteisten suunnitelmien valmistelussa.

Kokeilut osoittivat, että hyvin suunniteltu asukasosallistuminen voi tuottaa merkittäviä hyötyjä sekä asukkaille että päätöksentekijöille. Asukaspaneelit ja Polis-keskustelut vaikuttivat hyvinvointialueilla muun muassa palveluverkkosuunnitelmiin, ja niiden seurauksena mm. laajennettiin asukasosallistumisen tapoja ja kehitettiin ruotsinkielisiä palveluita sekä digiasiointialustoja. Lisäksi valtaosa hyvinvointialueiden paneelikokeilujen osallistujista koki oppineensa uutta faktatietoa ja ymmärtävänsä paremmin eri taustoista tulevia ihmisiä sekä hyvinvointialueen toimintaa.

Kokeilut todistivat, että innovatiivisia kansalaisosallistumisen menetelmiä pystytään soveltamaan sosiaali- ja terveyspalveluja koskevassa päätöksenteossa, ja osaaminen uusien osallistumismenetelmien käyttöön on siirrettävissä hyvinvointialueille. Ennen kaikkea kokeilut näyttivät, että asukkaat haluavat olla mukana kehittämässä alueellista demokratiaa ja vaikuttamassa hyvinvointialueiden päätöksentekoon sekä palvelujen kehittämiseen.

Sammanfattning

Detta arbetsdokument sammanställer lärdomar och rekommendationer från de demokratiförsök som finansierats och stöttats av Sitra och som genomfördes av välfärdsområdena under åren 2023–2024. Syftet med försöken var att stärka invånarnas deltagande och testa innovativa demokratiska metoder för att förbättra beslutsfattandet i välfärdsområdena.

I försöken testades särskilt två metoder för deltagande: deliberativa medborgarpaneler och den digitala deltagandeplattformen Polis. Medborgarpaneler är en form av deltagande där en slumpmässigt utvald grupp vanliga människor samlas för att sätta sig in i och diskutera en politisk fråga och ge rekommendationer för att stödja beslutsfattandet. Polis är en deltagandeplattform med öppen källkod som gör det möjligt för stora grupper av människor att anonymt göra sina röster hörda om ett visst ämne.

Medborgarpaneler organiserades i Mellersta Finlands, Mellersta Nylands, Lapplands och Birkalands välfärdsområden. Panelernas ämnen varierade brett, från utveckling av digitala tjänster till barns och ungas mentala välbefinnande och en trygg vardag för äldre.

Enligt arrangörernas och deltagarnas utvärderingar lyckades medborgarpanelerna skapa en konstruktiv atmosfär för diskussioner, även om svåra ämnen, med förståelse för olika perspektiv. I panelerna ingick invånare från mycket olika bakgrunder, vilket säkerställde ett brett spektrum av synpunkter och en mångfald av diskurser. Deltagarna var mycket engagerade och upplevde panelerna som meningsfulla och effektiva. Den viktigaste utvecklingspunkten för framtiden var kopplingen till beslutsfattandet. Invånarnas rekommendationer bör inte lämnas hängande i luften.

Försöken med deltagandeplattformen Polis genomfördes i Södra Karelen, Norra Karelen, Birkalands, Mellersta Finlands och Mellersta

Österbottens välfärdsområden. Plattformen användes för att samla invånarnas åsikter om olika teman, såsom mental hälsa, servicenätverk och digitala tjänster. Totalt deltog över 12 000 personer i de 33 genomförda Polis-diskussionerna.

Deltagarna tog emot deltagandeplattformen Polis positivt. Den upplevdes som en lättanvänd och snabb form av deltagande. Ur diskussionsarrangörernas perspektiv krävde dock modereringen och analysen av diskussionerna betydande resurser. Att rekrytera deltagare till diskussionerna upplevdes också som arbetskrävande, men flera uppfinningsrika och kostnadseffektiva metoder hittades, såsom att nå unga deltagare genom Wilma-meddelanden. Resultaten av diskussionerna användes brett både i utvecklingen av välfärdsområdenas tjänster och i beredningen av lagstadgade planer.

Försöken visade att välplanerat invånardeltagande kan ge betydande fördelar både för invånare och beslutsfattare. Medborgarpaneler och Polis-diskussioner påverkade serviceplanerna i välfärdsområdena, ledde till utvidgning av invånardeltagandemetoder och påverkade utveckling av svenskspråkiga tjänster och digitala transaktionsplattformar. Dessutom kände majoriteten av deltagarna i välfärdsområdenas paneler att de hade lärt sig ny faktainformation och fått en bättre förståelse för människor från olika bakgrunder och välfärdsområdets verksamhet.

De bevisade att innovativa metoder för medborgardeltagande kan tillämpas i beslutsfattande som rör social- och hälsovårdstjänster, och att kunskaperna i användningen av nya deltagandemetoder kan överföras till välfärdsområdena. Framför allt visade försöken att invånarna vill vara med och utveckla den regionala demokratin och påverka beslutsfattandet och tjänsteutvecklingen i välfärdsområdena.

Summary

This working paper compiles lessons and recommendations from democracy experiments, funded and supported by Sitra, which were carried out by the wellbeing services counties in 2023–2024. The aim of the experiments was to strengthen resident participation and test innovative democracy methods to improve decision-making in the wellbeing services counties.

In particular, the experiments tested two participation methods: deliberative citizens' panels and the digital Polis participation platform. A citizens' panel is a form of participation where a group of randomly selected lay citizens gathers to learn about and discuss a political issue and make recommendations to support decision-making. Polis is an open-source participation platform that allows large groups of people to voice their opinions anonymously on a chosen topic.

Citizens' panels were organised in the wellbeing services counties of Central Finland, Central Uusimaa, Lapland, and Pirkanmaa. The topics of the panels varied widely, ranging from the development of digital services to the mental wellbeing of children and young people, and safe everyday life of the elderly.

According to the organisers and participants, the citizens' panels succeeded in creating a constructive atmosphere for discussions, even on difficult topics, with an understanding of different perspectives. The panels included residents from very diverse backgrounds, ensuring a wide range of viewpoints and a polyphony of discourses. The participants were highly committed and found the panels meaningful and effective. The most significant subject for future improvement was the connection to decision-making. Recommendations given by the residents should not be left unaddressed.

The Polis participation platform experiments were conducted in the wellbeing services counties of South Karelia, North Karelia, Pirkanmaa, Central Finland, and Central Ostrobothnia. The platform was used

to gather the residents' views on various themes, such as mental health, service networks, and digital services. A total of over 12,000 people participated in the 33 Polis discussions.

The participants viewed the Polis participation platform positively. It was perceived as an easy and quick way of participation. However, from the perspective of the discussion organisers, moderating and analysing the discussions required significant resources. Recruiting participants for the discussions was also seen as laborious, but several clever and cost-effective ways were found, such as reaching young participants through Wilma messages. The results of the discussions were widely utilised in both the development of services and the preparation of statutory plans in the wellbeing services counties.

The experiments demonstrated that well-planned resident participation can bring significant benefits to both the residents and decision-makers. Citizens' panels and Polis discussions influenced the service network plans in the wellbeing services counties resulted in the expansion of citizen participation methods and influenced the development of Swedish-language services and digital service platforms. Additionally, the majority of participants in the wellbeing services counties' panels felt they had learned new factual information and gained a better understanding of people from different backgrounds and the functioning of the wellbeing services county.

The experiments proved that innovative citizen participation methods can be applied in decision-making related to social and health services, and the expertise in using new participation methods can be transferred to the wellbeing services counties. Above all, the experiments showed that residents want to be involved in developing regional democracy and influencing the decision-making and service development of the wellbeing services counties.

1. Johdanto: Asukaspaneelit ja Polis-osallistumisalusta asukasosallistumisen menetelminä hyvinvointialueilla

Hyvinvointialueiden tulee huolehtia aluedemokratian toteutumisesta. Sitra on tukenut asukkaiden osallistumista asukaspaneelien ja Polis-alustan avulla yhteensä seitsemällä hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä Suomeen syntyi uusi demokraattisen hallinnon taso, jossa asukkailla on yhtä laajat oikeudet osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon kuin kuntatasolla. Suuren mittaluokan uudistuksessa luotiin rinnakkain sekä uusia rakenteita sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämiselle että demokraattiselle päätöksenteolle. Lienee sanomattakin selvää, että hallinto ja poliittiset toimielimet olivat vaikeassa tilanteessa hyvinvointialueiden käynnistyessä. Talouden sopeuttamisen ja palveluiden järjestämisen ollessa keskiössä asukasdemokratian kehittämisessä otettiin vasta ensimmäisiä askelia (Mäkäläinen 2023).

Tällä haastavalla kentällä Sitran Uudet vaikuttamisen tavat -projekti rahoitti demokratiaa vahvistavia hankkeita vuosina 2023–2024. Sitra käynnisti vuonna 2022 Asukasosallistuminen hyvinvointialueilla -rahoitushaun, jossa kriteereinä olivat erityisesti kytkentä päätöksentekoon, osallistumista tukevat rakenteet, sitoutuneisuus ja innovatiivisuus. Kokeiluilla Sitra tavoitteli asukkaiden osallistumisen vahvistamista ja kytkemistä kiinteäksi osaksi päätöksentekoa. Tavoitteena oli, että hyvinvointialueen päätöksenteon rakenteet tukevat asukkaiden osallistumista, ja että hyvinvointialuelain 29 pykälän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevaa kirjausta noudatetaan kunnianhimoisesti.

Sitra järjesti yhdessä kumppaneidensa kanssa asukaspaneelikokeiluja neljällä hyvinvointialueella ja Polis-kokeiluja viidellä hyvinvointialueella vuosina 2023–2024.

Asukaspaneelikokeiluissa mukana olivat Keski-Suomen, Keski-Uudenmaan, Lapin ja Pirkanmaan hyvinvointialueet. Keski-Uusimaa ja Lappi järjestivät kaksi asukaspaneelia. Polis-osallistumisalustaa kokeilivat Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueet, joissa kaikissa toteutettiin useampia Polis-keskusteluja.

Demokratiainnovaatiot ovat uusia kansalaisosallistumisen tapoja, jotka on suunniteltu erityisesti vahvistamaan ja syventämään tavallisten kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista poliittisen päätöksenteon prosesseissa (Elstub & Escobar 2019). Kokeiluissa, joita Sitra rahoitti, keskityttiin erityisesti päätöksentekoa edeltävään rakentavaan keskusteluun ja kansalaisten digitaalista osallistumista vahvistaviin innovaatioihin. Näistä ensimmäinen – puntaroivat kansalaispaneelit – on Suomessa uusi kansalaisosallistumisen muoto, jossa satunnaisotannalla valittu joukko tavallisia kansalaisia kokoontuu perehtymään ja keskustelemaan jostakin poliittisesta kysymyksestä (Pekonen & Jäske 2022). Osallistujat kuulevat asiantuntijoita ja saavat taustatietoa, ja keskustelut käydään fasilitoiduissa pienryhmissä sekä koko paneelin kesken. Kansalaispaneelit tarjoavat harkitun kansalaismielipiteen demokraattisen päätöksenteon tueksi tuottamalla ratkaisuehdotuksia tai priorisointeja päättäjille tai äänestäjäkunnalle (Aarninsalo ym. 2020).

Kansalaispaneeli on yksi puntaroivan demokratian (*deliberative democracy*) käytännön sovellus, joita ovat myös esimerkiksi kansalaiskokoukset (*Citizens' Assembly*) ja puntaroiva mielipidemittaus (*Deliberative Poll*).

Kansalaispaneelissa on yleensä 20–50 osallistujaa, kun taas puntaroivissa mielipidemittauksissa ja kansalaiskokouksissa voi olla useita satoja osallistujia. Puntaroivat kansalaispaneelit ja muut mallit ovat yleistyneet maailmalla viimeisen vuosikymmenen aikana, ja niitä on käytetty mm. perustuslain uudistuksessa Irlannissa sekä ilmastopolitiikassa Ranskassa ja Iso-Britanniassa (OECD 2020). Viimeisen vuosikymmenen aikana puntaroivan demokration aalto on levinnyt myös Suomeen, ja erilaisia puntaroivia kansalaiskeskusteluja on järjestetty valtionhallinnon tasolla muun muassa ilmasto- ja energiapolitiikkaan, huumausainepolitiikkaan ja sananvapautteen liittyen. Kunta- ja aluetasolla aiheina ovat olleet esimerkiksi kuntaliitokset, liikenne- ja metsäpolitiikka sekä strategiat. Olemme kutsuneet puntaroivia menetelmiä asukaspaneeliksi kuntien ja hyvinvointialueiden tasolla lainsäädännön ja asukkaiden osallistumisoikeuksien hengen mukaisesti.

Toinen kokeiltu demokratiainnovaatio Polis on avoimeen lähdekoodiin perustuva digitaalinen osallistumisalusta, joka mahdollistaa suurten ihmisjoukkojen rakentavan mielipiteiden vaihdon valitun aihepiirin ympärillä (Lovio 2023). Osallistujat voivat ilmaista mielipiteensä esitetyistä väitteistä sekä lisätä keskusteluun omia väitteitä muiden äänestettäväksi. Polis-osallistumisalusta madaltaa osallistumisen kynnyksiä ja mahdollistaa siten laajalaisemman kansalaismielipiteen muodostamisen. Polis-osallistumisalusta on esimerkki nousevista demokratiateknologioista (*civic tech*), jotka on suunniteltu tukemaan demokraattista vuorovaikutusta, osallistumista ja päätöksentekoa. Polis-osallistumisalusta on kehitetty Yhdysvalloissa, josta se on sittemmin levinnyt nopeasti maailmalle erilaisten kokeilujen muodossa. Taiwanissa sitä hyödynnettiin ensimmäisen kerran sääntelyn tukena, kun haluttiin nopeasti ratkaista, millä ehdoin saarelle rantautuva taksiryitys Uber voisi toimia.

Tämän työpaperin tavoitteena on kuvata perustiedot asukaspaneelien ja Polis-osallistumisalustan kokeiluista hyvinvointialueilla, arvioida niiden onnistumista sekä tarjota suosituksia

menetelmien käyttäjille ja kehittäjille hyvinvointialueilla sekä muilla hallinnon tasoilla. Uusien osallistumismuotojen kokeilut uudella hallinnon tasolla olivat erittäin vaativa testi, joten kokeilujen opit ja työpaperin suositukset tarjoavat hyviä eväitä asukas- ja kansalaisosallistumisen kehittämiseen niin haastavissa kuin perinteisissäkin päätöksenteon konteksteissa.

Tämä työpaperi on koottu Sitran asukaspaneeli- ja Polis-kokeilujen järjestäjien itsearviointien ja hallinnollisten loppuraporttien pohjalta. Suosituksemme perustuvat kokeiluihin sekä Sitran asiantuntija-arvioihin. Kokeilujen järjestäjien itsearvioinneissa sovellettiin OECD:n (2021) ohjeistusta puntaroivien prosessien arvioimiseksi. Tässä arviointikehikossa keskeisiä kriteerejä ovat mm. tehtävänannon ja aiheen tarkoituksenmukaisuus, suunnitteluprosessin läpinäkyvyys, osallistujajoukon moniäänisyys, fasilitoinnin puolueettomuus, verkkotyökalujen laatu, taustatiedon laatu, keskustelun laatu sekä suositusten vaikuttavuus ja niihin vastaaminen.

Kaikki kokeilukumppanit täyttivät Sitran laatiman raporttipohjan, jossa arvioitiin asukaspaneelien ja Polis-keskustelujen suunnitteluvaihetta, osallistumiskokemusta sekä vaikuttavuutta. Kokeilukumppanien omien palautekyselyjen lisäksi asukaspaneelien osallistujille lähetettiin Sitran toimesta verkkokysely viimeisten asukaspaneelitapaamisten jälkeen. Keski-Uudenmaan digipalvelupaneelia koskevaan kyselyyn tuli 26 vastausta ja lasten ja nuorten mielen hyvinvointia käsitellyttä paneelia koskevaan kyselyyn 10 vastausta. Lapin hyvinvointialueen digipalvelupaneelista palautetta antoi 12 vastaajaa, ja turvallista ikäänymistä kotona koskevasta paneelista 10 vastaajaa. Keski-Suomen palveluverkkopaneelia koskien vastauksia saatiin 19, ja Pirkanmaan digipalvelupaneelia koskien 22. Kyselyjen vastauksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia osallistujia, mutta ne tarjoavat tärkeitä näkökulmia siihen, miten osallistujat kokevat puntaroivat asukaspaneelit ja mitä seikkoja on hyvä ottaa huomioon niiden suunnittelussa tulevaisuudessa.

2. Asukaspaneelikokeilut hyvinvointialueilla

Asukaspaneeleja kokeiltiin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Paneeleja toteutettiin innovatiivisilla tavoilla ja päättäjät pitivät niiden kannanottoja laadukkaina. Kokeilut ovat saaneet jatkoa useilla hyvinvointialueilla.

Puntaroivien asukaspaneelien kokeilut toteutettiin hyvinvointialueilla vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Tästä huolimatta asukaspaneelit saatiin järjestettyä suunnitellusti ja innovatiivisilla tavoilla. Asukaspaneelien tuli seurata pääkohdiltaan esimerkiksi OECD:n (2021) puntaroiville menetelmille asettamia kansainvälisiä laatuvaatimuksia ja kriteerejä. Samalla kumppaneita kannustettiin etsimään hyvinvointialueille parhaiten soveltuvia käytäntöjä. Taloudellisen tilanteen takia hyvinvointialueet totesivat palautteessaan, että ilman Sitran rahoitusta ja tukea puntaroivia menetelmiä ei olisi saatu käyttöön. Kokeilujen onnistumisesta ja puntaroinnin hyödyistä osoituksena on se, että useat kokeilukumppaneista ovat suunnitelleet jatkoa asukaspaneeleille osana hyvinvointialueen säännönmukaista osallistumistyötä.

Asukaspaneelikokeilujen aiheissa näkyivät digipalveluiden laajuuden ja merkittävyyden kasvu sekä palveluverkkouudistukset, joissa lähiasemista eli pienemmistä perustason sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoavista yksiköistä tullaan luopumaan. Muutosten nähtiin haastavan asukkaiden luottamusta hyvinvointialueita ja niiden päätöksentekoa kohtaan. Lisäksi huolta herättivät tiettyjen ikäryhmien, kuten nuorten ja ikäihmisten tilanne ja se, miten hyvinvointialueen palvelut tavoittavat ja kohtaavat heidän tarpeensa. Asukaspaneelien järjestäjät olivat varautuneita kärjekkääseen ja polarisoituneeseen keskusteluun, mutta paneeleissa pystyttiin rakentamaan ja eri näkökulmia ymmärtävään puntarointiin vaikeista aiheista.

2.1 Mitä asukaspaneelin suunnittelussa tulisi huomioida

Asukaspaneelin voi toteuttaa usealla eri tavalla, mutta kuten kuva 1 havainnollistaa, keskeistä tälle osallistumismenetelmälle on osallistujien valinta satunnaisotannalla, huolellinen perehtyminen aiheeseen sekä sitä seuraava eri näkökulmat huomioiva, rakentava keskustelu. Puntaroivan asukaspaneelin erottaa esimerkiksi dialogimenetelmistä tavoitteellisuus ja se, että osallistujat pyrkivät muodostamaan yhteisymmärryksessä kirjallisia kannanottoja päättäjille (eOppiva & Sitra 2023). Aiheen valinta yhdessä päättäjien tai hallinnon kanssa heti prosessin alussa takaa onnistuneen kytkennän päätöksentekoon. Kannanoton julkaisemisella saatetaan se päättäjien ja laajemman yleisön tietoon, jolloin se voi aidosti vaikuttaa päätöksiin ja julkiseen keskusteluun. Asukaspaneeliprosessin toteuttamisen vaiheet on kuvattu yksityiskohtaisesti esimerkiksi Aarninsalon ym. (2020) sekä Grönlundin ym. (2021) oppaissa.

2.1.1 Aihe ja tehtävänanto

Puntaroiva asukaspaneeli sopii erityisesti aiheisiin, jotka koskettavat laajasti eri väestöryhmiä ja jakavat vahvasti mielipiteitä. Aiheen keskiössä tulisi myös olla jokin yhteisesti tunnistettu ongelma. Hyvinvointialueiden kokeiluissa aiheina olivat palveluverkon kehittäminen,

digipalvelujen kehittäminen, lasten ja nuorten mielen hyvinvointi sekä ikääntyneiden turvallinen arki. Kokeilujen aiheet ja muut perustiedot on kuvattu kokonaisuudessaan liitteessä 1. Kysymysten muotoon tehdyt tehtävänannot koettiin poikkeuksetta niin järjestäjien kuin osallistujienkin näkökulmasta ajankohtaisiksi, tärkeiksi ja kiinnostaviksi. Aiheen valintaan vaikuttivat mm. palveluverkkosuunnitelman valmistelu, hyvinvointisuunnitelman laatiminen ja tuoreen kouluterveyskyselyn tulokset. Haasteena paneelien suunnittelussa nähtiin tasapainoilu yleisen ja kapean tehtävänannon välillä sekä tehtävänannon kytkeytyminen päätöksenteon prosesseihin. Osallistujien oli toisinaan vaikeaa varsinkin prosessien alussa hahmottaa tehtävänantojen rajausta, kuten mitä ovat digitaaliset palvelut. Myös hyvinvointialueen ja kuntien välisen toimivallan rajat herättivät hämmennystä. Näihin kysymyksiin pystyttiin kuitenkin vastaamaan osallistujien perehdyttämisessä ja puntaroinnin aikana.

Hyvin yleisten tehtävänantojen tapauksissa seurauksena saattaa olla se, että myös paneelin

suositukset jäävät yleiselle periaatteelliselle tasolle eikä puntarointiin varattu aika tahdo riittää. Laajan aiheen etuna pidettiin kuitenkin sitä, että asukkailla säilyy mahdollisuus nostaa itselleen tärkeitä asioita keskusteluun. Sen sijaan tarkasti rajatuissa aiheissa (lasten ja nuorten mielen hyvinvointi, digitaalisen sote-keskuksen valmistelu) tehtävänannon määrittely onnistui järjestäjien mielestä hyvin. Toisaalta liian kapea tehtävänanto voi sitoa osallistujien näkemyksiä ja rajoittaa paneelien innovatiivisuutta. Hyväksi käytännöksi nousi tapa, jossa asukaspaneelin yleistä tehtävänantoa tarkennettiin puntarointivaiheessa tarkentavin ja paneelin aikataulua jäsentävin fasilitointikysymyksin. Esimerkiksi Lapin hyvinvointialueella kaksi kokeilua mahdollistivat tehtävänannon kehittämisen myös hankkeen aikana. Kokeilujen arviointiraportissa todetaan, että kevään tehtävänanto oli ensimmäistä tehtävänantoa laadukkaampi, koska siinä taustoitettiin asiaa ja kerrottiin suoraan hyvinvointialueen tavoite.

Kuva 1. Asukaspaneelin vaiheet.

(Mukaelma lähteistä Aarninsalo ym. 2020 ja eOppiva & Sitra 2023)

Kevään tehtävänanto oli ensimmäistä tehtävänantoa laadukkaampi, koska siinä taustoitettiin asiaa ja kerrottiin suoraan hyvinvointialueen tavoite.

Yleisesti ottaen kokeilukumppanit korostivat aiheen valinnassakin asukaspaneelin oikea-aikaisuutta: Aihe voi olla laaja tai suppea, jos se kytkeytyy selkeästi johonkin valmisteilla olevaan päätökseen oikeassa toimielimessä (kuten palveluverkko aluevaltuustossa, digiasiat valio-kunnassa). Asukaspaneelit kytkettiin hyvinvointialueiden ensimmäisissä kokeiluissa ymmärrettävästikin erityisesti palvelujen kehittämiseen ja toimeenpanoon, ei niinkään poliittisiin päätöksiin. Jatkossa aiheen valintaan voitaisiin suhtautua rohkeammin. Kun

menetelmä ja sen hyödyt ovat jo tuttuja, ei ole esteitä järjestää asukaspaneelia suoraan esimerkiksi aluevaltuuston päätöksen tueksi jostakin haastavasta ja asukkaita jakavasta aiheesta. Myös uusia ideoita päätöksentekoon kytkemiseksi muotoiltiin ensimmäisten kokeilujen pohjalta. Esimerkiksi Lapin hyvinvointialueella pohdittiin mahdollisuutta hyödyntää asukaspaneelia lakisääteisen suunnitelman luonnoksen vaikutusten arvioinnissa tietyn ryhmän, ikäihmisten, näkökulmasta.

Osallistujapalautteessa valtaosa oli sitä mieltä, että asukaspaneelien tehtävänannot olivat selkeitä. Aiheen rajauksen suhteen lasten ja nuorten mielen hyvinvointi sai parhaat arviot, kun digipalvelut ja palveluverkko sen sijaan koettiin rajauksen suhteen hieman haastavammiksi aiheiksi. Toisaalta ikäihmisille suunnatussa asukaspaneelissa myös digipalvelujen teemaa pidettiin hyvin rajattuna.

Puntaroivaa demokratiaa on kokeiltu useilla hallinnon tasoilla

Sitra rahoitti samaan aikaan hyvinvointialueiden kokeilujen kanssa puntaroivan demokratian menetelmien käyttöönottoa myös muilla hallinnon tasoilla. Yhteensä kuudessa kunnassa kokeiltiin asukaspaneelia talouden suunnittelun tukena. Kansallisella tasolla toteutettiin metsien käytön ohjauskeinoja pohtinut kansalaispaneeli (Sitra 2024) sekä kansalaisparlamentti, joka evästi eduskuntaa kansalaisaloitteiden käsittelyssä 2023 (Grönlund ym. 2024).

Näissä puntaroivan demokratian kokeiluissa yhteensä 72 300 suomalaista sai postitse henkilökohtaisen kutsun tulla keskustelemaan ja vaikuttamaan yhteisiin asioihin. Tämä vastaa noin 1,3 prosenttia koko Suomen väestöstä. Heistä yli 4200 vastasi ja ilmaisi halukkuutensa osallistua puntaroivaan keskusteluun, ja yli tuhat osallistui aktiivisesti asukas- ja kansalaispaneelisiin sekä kansalaisparlamenttiin. Kansalaisparlamentin järjestivät Åbo Akademi ja Tampereen yliopisto syksyllä 2023, ja se keskusteli kansalaisaloitteista koskien huumausainepolitiikkaa ja polttoaineverotusta. Yli 600 kansalaista osallistui tähän historialliseen kokeiluun, joka tuotti eduskunnan valiokunnille tietoa kansalaisaloitteiden käsittelyn tueksi.

Kokeilujen osallistujien lisäksi puntaroivan demokratian aalto tavoitti laajan joukon tavallisia suomalaisia, jotka saivat median kautta tiedon – monet todennäköisesti ensimmäistä kertaa – menetelmästä ja hallinnon kiinnostuksesta kuunnella kansalaisia.

2.1.2 Asukaspaneelimenetelmän sopivuus

Puntaroivan keskustelun menetelmien useimmiten korostettuja hyötyjä ovat osallistumisen yhdenvertaisuuden vahvistaminen, harkitun kansalaismielipiteen tuottaminen sekä päätösten legitimitietin vahvistaminen. Hyvinvointialueilla asukaspaneelimenetelmää pidettiin hyvänä tapana vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kerätä monipuolisia näkemyksiä asukkailta. Kokeilukumppanit korostivat myös paneelin tuottamien suositusten laatua ja niiden hyödynnettävyyttä kehittämistyössä ja päätöksenteossa.

Puntaroivan kansalaiskeskustelun toteutuksessa aikaa tulee varata huolelliseen perehtymiseen, näkemysten jakamiseen sekä yhteisen ymmärryksen löytämiseen. Ei liene yllättävää, että aikataulussa pysyminen ja kokoontumiskertojen riittävä määrä koettiin haasteellisena useassa kokeilussa. Lisäaikaa olisi kaivattu erityisesti monipaikkaisessa hybriditoteutuksessa ja toisaalta kannanoton viimeistelyvaiheessa perinteisessä kasvokkaisessa asukaspaneelissa.

Puntaroivissa kansalaispaneelissa tyypillistä on kiireen tuntu yleensä varsinkin prosessin loppua kohden. Osallistujapalautteen perusteella (yhteensä 41 avovastausta) asukaspaneelien osallistajat olisivat käyttäneet mahdollisen ylimääräisen ajan puntarointiin ja pienryhmissä työskentelyyn sekä asioiden syvällisempään pohdintaan. Toiseksi eniten kaivattiin mahdollisuutta perehtyä taustatietoon ja keskeisiin käsitteisiin, ja kolmanneksi eniten esitettiin toiveita varata enemmän aikaa kannanoton muodostamiseen.

Asukaspaneelimenetelmään olennaisesti kuuluvat systemaattiset työskentelytavat – itsenäinen työskentely, fasilitoitu pienryhmätyöskentely ja koko paneelin kesken yhdessä työskentely – saivat erikseen kiitosta hyvinvointialueilta. Yhdessä etukäteen koostetun tietopohjan kanssa nämä työskentelytavat mahdollistivat tehokkaan ja rakentavan keskustelun asukkaiden kesken. Keski-Uudellamaalla

koettiin tärkeäksi, että asukaspaneelin fasilitaattoreilla on selkeä työnjako, jossa esimerkiksi pääfasilitaattori juontaa tilaisuudet ja esittelee puhujat, ja pienryhmäfasilitaattorit esittelevät työmenetelmät. Riittävän samankaltainen fasilitointi eri pienryhmissä varmistettiin henkilökohtaisilla materiaalikansioilla.

Riittävän samankaltainen fasilitointi eri pienryhmissä varmistettiin henkilökohtaisilla materiaalikansioilla.

Onnistumisen avaimina pidettiin mm. suunnittelu- ja valmisteluryhmän tiivistä yhteistyötä sekä fasilitaattorien huolellista perehdyttämistä sekä suunnittelukokouksissa että perehdytysmateriaalien avulla. Asukaspaneelia järjestävälle työryhmälle on myös varattava riittävät henkilöresurssit menetelmän toteuttamiseksi. Kokeilujen pohjalta työryhmään tarvitaan minimissään kolme henkilöä, mutta asukaspaneelija on toteutettu hyvinvointialueilla myös 5–8 henkilön tiimeillä.

Useiden kokeilukumppaneiden mielestä paneelimenetelmän kustannuksia tulisi myös pyrkiä pienentämään käytön vakiinnuttamiseksi. Yksi vaihtoehto kutsumisen kustannusten pienentämiseen voisi olla osallistujapoolin kokoaminen satunnaisotannan pohjalta vapaaehtoiseksi ilmoittautuneista. Tästä poolista voitaisiin koota paneelija eri tarpeisiin. Myös kustannustehokkaita tapoja kutsukirjeiden lähettämiseen tai muiden yhteydenottojen hyödyntämiseen tulisi selvittää.

Yksi vaihtoehto kutsumisen kustannusten pienentämiseen voisi olla osallistujapoolin kokoaminen satunnaisotannan pohjalta vapaaehtoiseksi ilmoittautuneista. Tästä poolista voitaisiin koota paneelija eri tarpeisiin.

2.1.3 Avoimuus ja läpinäkyvyys

Kansalaispaneelien avoimuus, läpinäkyvyys ja laaja viestintä vahvistavat niin asukkaiden kuin päättäjäiäkin luottamusta paneeliprosessiin ja sen tuotoksiin. Hyvinvointialueiden kokeiluja ja niiden aiheita suunniteltiin tiukasta aika-
taulusta huolimatta avoimessa yhteistyössä alueiden toimielinten ja hankkeiden ohjausryhmien kanssa, sekä yhdessä tapauksessa myös kaupallisen toteuttajatahon kanssa. Apua paneelin suunnitteluun saatiin myös muilta hyvinvointialueilta, joissa oli järjestetty vastavia asukaspaneelleja, mikä korostaa vertaistuen merkitystä uusien vaikuttamisen tapojen juurruttamisessa.

Itse työskentelyn ja fasilitoinnin suunnittelussa osallistettiin myös fasilitaattoreita, jotka saivat vaikuttaa joiltain osin käytännön toteutukseen ja fasilitointimenetelmiin. Myös asiantuntijoiden valintaan osallistui useita henkilöitä, mutta taustatiedon valmistelu oli useimmissa kokeiluissa kuitenkin yhden tiimin tai yksikön harteilla. On tärkeää ottaa järjestelyihin ja suunnitteluun mukaan eri alojen substanssiosaajia, sillä se lisää taustatiedon puolueettomuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Asukaspaneelien valmistelusta viestittiin laajalle yleisölle vähintäänkin hankkeiden verkkosivuilla ja mediatiedotteilla. Lisäksi osa hyvinvointialueista hyödynsi sosiaalista mediaa ja videoita viestinnässä.

2.1.4 Edustavuus ja moniäänisyys

Kansalaispaneelin osallistujavalinnassa pyritään saamaan osallistujiksi mahdollisimman erilaisia ihmisiä eri taustoista ja väestöryhmistä. Näin varmistetaan moniäänisyys, eli se, että aiheeseen liittyvät erilaiset mielipiteet ja perustelut tulevat mahdollisimman hyvin edustetuiksi kansalaispaneelin työskentelyssä. Tilastollinen edustavuus edellyttäisi vähintään satojen, mieluummin tuhansien osallistujien joukkoa. Siksi tilastolliseen edustavuuteen ei yleensä päästä aidosti päätöksentekoon kytkeytyvissä kansalaispaneeleissa. Oleellisempaa on kuitenkin

erilaisten näkemysten eli diskurssien moniäänisyys, joka voi toteutua myös osallistujamäärältään pienemmissä kansalaispaneeleissa.

Asukaspaneelisiin osallistujat kutsuttiin satunnaisotosten pohjalta. Kutsukirjeiden määrä vaihteli Lapin 3000 kutsusta Keski-Suomen 10 000 kirjeeseen. Yleisesti voidaan todeta, että vapaaehtoisia ilmoittautui suhteessa eniten asukaspaneeleissa, joissa aihe oli melko konkreettinen ja kosketti tietyn väestöryhmän (ikäihmiset, nuoret) palveluita. Sen sijaan laajoihin, palveluverkkoa ja digipalveluita koskeviin asukaspaneelisiin osallistumisinnostus oli hieman matalampaa. Moniäänisyyttä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että kohdeväestö vaihteli hieman eri alueilla. Lapissa paneeli järjestettiin kohdenetusti ikäihmisille (yli 65-vuotiaat). Nuoria rekrytoitiin mukaan Keski-Uudellamaalla (15-vuotiaista ylöspäin) ja Pirkanmaalla (16-vuotiaista ylöspäin), kun taas Keski-Suomessa satunnaisotos tehtiin täysi-ikäisestä väestöstä.

Asukaspaneelit vastasivat kokoonpanoltaan kohdeväestöä pääpiirteissään hyvin. Erityisesti maantieteellinen edustavuus toteutui kokeiluissa erinomaisesti. Keski-Suomessa yli 60-vuotiaat sekä miehet olivat lopullisessa osallistujajoukossa hieman yliedustettuina suhteessa alueen väestöön, ja Pirkanmaalla taas opiskelijoita oli suhteessa vähemmän ja vastaavasti työikäisiä suhteessa enemmän kuin alueen väestössä.

Satunnaisotonta yksin ei vielä takaa osallistujajoukon moniäänisyyttä, vaan kiintiöintiä ja kohdennettua rekrytointia tarvitaan usein haavoittuvassa asemassa olevien ja perinteisesti vaikuttamisesta sivuun jäävien äänen esille tuomiseksi kansalaispaneeleissa. Kohdennettua rekrytointia käytettiin maahanmuuttajataustaisten asukkaiden edustavuuden parantamiseksi mm. Pirkanmaalla. Lapin hyvinvointialueen esimerkki osoittaa myös, että kaikki satunnaisotannon pohjalta kutsutut eivät välttämättä pysty tosiasiasa osallistumaan paneelisiin. Digi- ja väestötietoviraston otoksessa voi olla mukana esimerkiksi palveluasumisen piirissä asuvia henkilöitä, joilla ei ole mahdollisuutta omatoimisesti osallistua

paneelityöskentelyyn. Nuoria on perinteisesti vaikeampi saada mukaan kasvokkain tapahtuvaan vaikuttamiseen, minkä takia joissain kokeiluissa päädyttiin kutsumaan kaikki kiinnostuksensa ilmaisseet nuoret moniäänisyyden varmistamiseksi.

Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuutta on pyritty puntaroivissa kansalaiskeskusteluissa edistämään maksamalla rahallinen palkkio osallistumisesta. Hyvinvointialueiden kokeiluista osassa oli käytössä osallistujapalkkio, jonka suuruus vaihteli noin 150 eurosta 300 euroon koko paneelityöskentelystä. Niissäkin, joissa palkkiota ei maksettu, saatiin kuitenkin riittävä joukko sitoutuneita osallistujia. Muina tapoina osallistumisen kynnyksen madaltamiseksi mainittiin muun muassa matkakulujen korvaaminen, ruoka- ja kahvitarjoilut tapahtuman aikana, henkilökohtaiset puhelinsoitot osallistumisen vahvistamiseksi sekä tilojen esteettömyyden varmistaminen.

Kokeiluissa käytettiin myös esimerkiksi henkilökohtaisia tukihenkilöitä sellaisten

osallistujien kohdalla, joilla kynnys osallistua oli korkea, tai jotka eivät olisi muuten tulleet paikalle. Eri väestöryhmillä, kuten ikäihmisillä, myös digitaidot saattavat muodostua esteeksi osallistua puntaroiviin prosesseihin. Lapin hyvinvointialueen kokeilussa näitä esteitä madallettiin järjestämällä ennen verkko-tapaamisia opastukset tarvittavien sovellusten (esim. Teams, Howspace) käyttöön sekä varamalla digitukihenkilöitä päivystämään etäkokouksiin. Lapin kokeiluissa innovatiivista oli myös työskentelyn mahdollistaminen useissa samanaikaisissa satelliittipisteissä yhteen kaupunkiin kokoontumisen sijaan.

Osallistujavalinnan onnistumista voidaan arvioida myös sen pohjalta, millä motiiveilla asukkaat lähtivät mukaan puntaroivaan paneeliin. Kuten kuvasta 2 nähdään, harva oli mukana pelkästään rahallisen palkkion takia. Sen sijaan tärkeimmiksi syiksi vastata kutsuun myönteisesti ja osallistua asukaspaneeliin nousivat asukaspaneelin aiheiden kiinnostavuus sekä halu olla mukana kehittämässä demokratiaa.

Hyviä käytäntöjä osallistumisen esteiden purkamiseksi

Palkkio: Rahapalkkio (vrt. kokouspalkkiot), lahjakortti yksityisiin tai julkisiin palveluihin

Pitkien välimatkojen kompensointi tai lyhentäminen: Matkakulujen korvaaminen jälkikäteen, joukkoliikenteen liput, majoitus, useita tapaamispaikkakuntia yhden sijaan (samanaikaiset satelliittipisteet)

Tarjoilut: Aamiainen, lounas, kahvit, illallinen

Henkilökohtainen yhteydenpito: Puhelinsoitto valituksi tulleille, nimetty vastuuhenkilö sähköposti- ja puhelinviestintään

Esteettömyys: Tilojen esteettömyys ja saavutettavuus eri kulkuvälineillä, verkkomateriaalien saavutettavuus

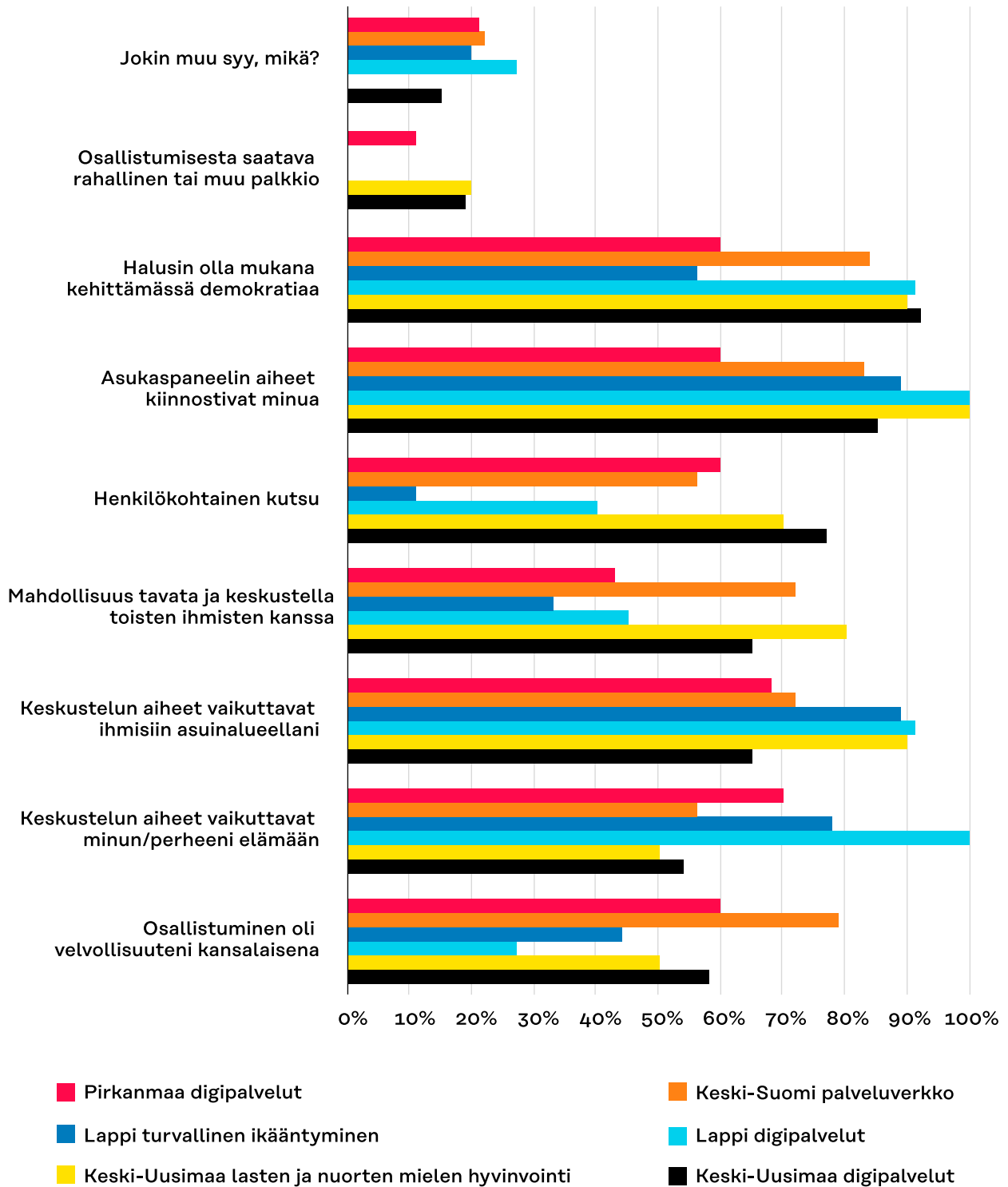
Tukihenkilöt: Tulkki tai tukihenkilö paikalla tukemassa vuorovaikutusta muiden osallistujien ja järjestäjien kanssa

Digituki: Opastukset sovellusten käyttöön, digitukihenkilöt

Lastenhoito: Mahdollisuus ottaa lapsi mukaan tapaamisiin tai lapselle hoitaja mukaan majoitukseen

Kuva 2. Mikä sai asukkaat lähtemään mukaan asukaspaneeliin? (Lähde: Sitran osallistujakysely 2024)

Osallistumisen motiivit asukaspaneeleittain (% hyvin tai erittäin tärkeä syy osallistumiselle)

2.2 Eväät puntaroivan keskustelun onnistumiseen

Ihanteellisessa puntaroivassa keskustelussa osallistujilla on samat perustiedot aiheesta, kaikkia näkemyksiä kunnioitetaan ja kuunnellaan, ja mielipiteitä arvioidaan niiden perustelujen, eikä puhujan ominaisuuksien pohjalta. Fasilitointi, käytössä olevat työkalut ja puolueeton taustamateriaali takaavat onnistuneen puntaroivan keskustelun.

Jälkikäteen kerätyn osallistujapalautteen perusteella osallistujat olivat tyytyväisiä asukaspaneeliin kaikissa kuudessa kokeilussa. Kaikkia paneeleja koskeneissa kyselyissä vähintään kaksi kolmasosaa oli melko tai erittäin tyytyväisiä asukaspaneeliin kokonaisuutena, ja ikäihmisten kohderyhmälle toteutetuissa Lapin asukaspaneelissa melko tai erittäin tyytyväisiä oli jopa yli 90 prosenttia.

2.2.1 Fasilitoinnin puolueettomuus ja tasapuolisuus

Fasilitaattorit turvaavat rakentavan keskusteluilmapiirin ja auttavat osallistujia saavuttamaan tavoitteensa eli laatimaan julkilausuman. Kokeilukumppanit itse kokivat fasilitoinnin onnistuneen hyvin. Hyvänä käytäntönä nostettiin esiin mm. fasilitaattorin vaihtaminen toiseen henkilöön tilanteessa, jossa tämä oli kokenut joutuneensa asiantuntijan rooliin substanssiosaamisen takia. Fasilitoinnin puolueettomuutta turvattiin myös fasilitaattoripareilla, joissa kaksi fasilitaattoria valvoi toisiaan ja sitä, ettei kumpikaan ota keskusteluun kantaa. Myös keskustelun säännöt ja fasilitaattoreiden koulutukset mainittiin keinoina varmistaa puolueettomuus. Lähes kaikissa asukaspaneelissa fasilitaattorit olivat ohjaamassa pienryhmäkeskustelujen toimintaa. Itseohjautuvaa fasilitointia kokeiltiin kuitenkin Lapissa, missä fyysisissä tapaamisissa pienryhmissä ikäihmiset huolehtivat itse keskustelun tasapuolisuudesta fasilitaattoreiden kierteessä tilassa ja tukemassa ryhmien työskentelyä tarvittaessa.

Arvioinneista nousi esiin myös tärkeitä huomioita fasilitoinnin suunnittelusta. Kohderyhmän mukaan voi olla tarpeen esimerkiksi valita fasilitointimenetelmiä, jotka mahdollistavat myös hitaamman reagoimisen ja hitaamman puhetahdin pienryhmäkeskusteluissa, tai tukea osallistujien taustatiedon omaksumista muistutuksin ja toistoin.

Osallistujakyselyiden vastaukset tukevat johtopäätöstä fasilitoinnin onnistumisesta. Kuten kuvasta 3 nähdään, yli 80 prosenttia vastaajista kaikkien asukaspaneelien kyselyissä piti pienryhmänsä fasilitaattoria tasapuolisena. Keskimäärin kolmasosa paneeleja koskevien kyselyjen vastaajista kuitenkin koki, että pienryhmien fasilitaattorit toivat esiin omia mielipiteitään keskustelun aikana, mikä korostaa tarvetta rekrytoida fasilitaattorit siten, että heillä ei ole kytköksiä asukaspaneelin aiheeseen, ja painottaa fasilitaattorikoulutuksissa minimaalista roolia työskentelyn mahdollistajina.

2.2.2 Verkkotyökalujen käytettävyys

Asukaspaneelista kaksi järjestettiin kokonaan verkossa ja yksi Lapin asukaspaneelista toteutettiin innovatiivisena hybriditoteutuksena satelliittipisteiden avulla. Kolme asukaspaneelia kokoontui kaikkina kertoina keskustelemaan kasvotusten. Yleisimpiä käytettyjä verkkotyökaluja olivat Teams keskusteluun kuvan ja äänen kera, ja Howspace taustamateriaaleihin perehtymiseen, keskusteluun ja kommentointiin tapaamisten välillä. Lisäksi osallistujaviestintää toteutettiin sähköpostilla ja fasilitaattoreiden väliseen koordinointiin ja kannanoton laatimiseen käytettiin Miroa. Jos alueella oli käytetty myös Polis-osallistumisalustaa, niin sen tulokset vietiin asukaspaneelin taustaineistoksi. Asukaspaneelin äänestyksissä käytettiin lisäksi QR-koodia.

Järjestäjät kokivat valitut verkkotyökalut toimiviksi, ja osallistujapalaute tukee tätä johtopäätöstä. Verkossa täysin tai osittain toteutettujen paneelien osallistujista valtaosa piti verkkotyökaluja helppokäyttöisinä. Suurin

osa myös koki saaneensa kaiken teknisen tuen, mitä tarvitsi, tai ei kokenut tarvinneensa tukea lainkaan. On kuitenkin huomattava, että suuri osa palautekyselyyn vastanneista oli käyttänyt jotakin verkkotyökalua jo ennen asukaspaneelia, joten osallistujilla saattoi olla viite-ryhmäänsä paremmat digitaidot jo alun perin. Keskeiseksi kehityskohteeksi nouseekin se, miten saadaan mukaan kokonaan verkossa toteutettaviin asukaspaneeliin myös ne, jotka eivät käytä videoneuvottelusovelluksia tai muita digitaalisia työkaluja.

2.2.3 Taustatiedon ja asiantuntijoiden monipuolisuus

Asukaspaneelien osallistujat perehdytettiin aiheisiin sekä asiantuntija-alustusten että ennakkomateriaalien avulla. Kaikissa asukaspaneelissa perehdytyksessä oli keskeinen rooli asiantuntija-alustuksilla ja niitä seuranneella keskustelulla asiantuntijoiden kanssa. Esityksiä myös jaettiin osallistujille jälkikäteen.

Asiantuntijakuulemiset toteutettiin pääosin reaaliaikaisesti, mutta vaihtoehtoisena tapana kokeiltiin myös videoituja asiantuntija-alustuksia, joiden etuna voidaan pitää aikataulun hallintaa. Näissä tapauksissa osallistujien ei kuitenkaan ole mahdollista määritellä itse heidän tiedontarpeitaan.

Lapissa kahden paneelin järjestäminen tarjosi myös vertailuasetelman eri tapoihin perehdyttää osallistujat – erityisesti ikäihmiset – aiheeseen. Näiden oppien pohjalta havaittiin, että osallistujat kokivat tarvitsevansa sekä etukäteen perehdyttävää taustamateriaalia että asiantuntija-alustuksia, ja ennakkomateriaalia olisi lisäksi hyvä tarjota erilaisissa muodoissa eri oppimistyylejä tukien.

Osallistujat kokivat tarvitsevansa sekä etukäteen perehdyttävää taustamateriaalia että asiantuntija-alustuksia, ja ennakkomateriaalia olisi lisäksi hyvä tarjota erilaisissa muodoissa eri oppimistyylejä tukien.

Osassa kokeiluista koottiinkin osallistujille etukäteen kattava tietopaketti keskustelun teemoista. Etukäteen laaditut tietopaketit sisälsivät mm. kuvaa, tekstiä, videota ja pieneksi pilkkottua tietoa teemasta sisältäen linkkejä syvällisempiin lähteisiin teemaa koskien. Ennakkotietoa jaettiin esimerkiksi Howspaceessa viikkoa ennen kokoontumisia. Tietopaketin koostaminen vie paljon aikaa ja henkilöresursseja, mutta järjestäjät kokivat sen edesauttaneen keskustelujen käynnistymistä sekä näkemysten perustelemista osallistujien keskuudessa.

Osallistujien palautekyselyissä keskimäärin 75 prosenttia koki saaneensa riittävästi taustatietoa asukaspaneelien aiheista, mikä kertoo pienen osan jääneen kaipaamaan lisää etukäteismateriaalia. Taustatiedon koostamista voidaan kuitenkin pitää onnistuneena, sillä taustatietoa piti tasapuolisena keskimäärin runsas 80 prosenttia kyselyihin vastanneista, ja sama määrä koki keskimäärin asiantuntijoiden alustusten olleen hyödyllisiä paneelin keskustelujen kannalta.

2.2.4 Keskustelun ja suositusten laatu

Keskustelu noudattaa puntaroivan demokratian periaatteita silloin, kun se pohjautuu perusteltuihin näkemyksiin, kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet sanoa mielipiteensä, osallistujat kunnioittavat toisiaan, eikä ketään painosteta asettumaan jollekin tietylle kannalle. Hyvinvointialueiden asukaspaneelissa käyty keskustelu toteutti järjestäjien kokemusten mukaan näitä periaatteita suurilta osin. Hyvinä käytäntöinä keskustelun laadun turvaamiseksi nostettiin esiin mm. keskustelusäännöistä muistuttaminen ja niiden pitäminen esillä paneelin kokoontumisissa.

Tärkeänä huomiona esiin nousi myös se, että hiljaisemmat osallistujat saattavat uskaltaa kertoa mielipiteensä vasta pienryhmissä, mikä korostaa pienryhmätyöskentelyn ja fasilitoinnin merkitystä kansalaispaneelissa. Toisinaan jopa anonymi kanava omien näkemysten ilmaisemiseen saattaa olla tarpeen, ja tämä voidaan

toteuttaa esimerkiksi suljetuilla verkkoäänestyksillä tai -keskusteluilla Howspaceissa.

Kannanoton työstäminen on asukaspaneelin haastavin osuus. Siinä ei ole suositeltavaa käyttää useita fasilitointimenetelmiä saman päivän aikana, vaan pyrittävä selkeään työskentelyyn, jossa osallistujilla on mahdollisuus hioa suositusten konkretiaa. Kannanoton muodostamisessa on tärkeää se, että lopullinen päätösvalta sekä siihen sisällytettävistä suosituksista että niiden muotoiluista säilyy osallistujilla. Lapin hyvinvointialue kuvaa raportissaan, että osallistujille pyrittiin luomaan sellainen henki, että asukaspaneelit ovat heidän tuotoksiaan ja heijastavat heidän mielipiteitään. Lapissa osallistujat myös tiivistivät ja muokkasivat mielellään kannanottoa käytännönläheisemmäksi. Nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että järjestäjät tarjoavat tukea ja rakenteen asukaspaneelille, mutta sisältö tulee osallistujilta. Kannanoton viimeistelyssä hyväksi havaittuja käytäntöjä olivat esimerkiksi hyväksynnän pyytäminen kannanottoon sähköpostitse tai puhelimitse, ja mahdollisuus hyväksyä kannanotto kokonaan, osittain tai olla hyväksymättä. Joissain kokeiluissa, joissa kannanoton hyväksymisestä äänestettiin, oli vielä mahdollisuus muokata lopullisia sanamuotoja äänestyksen jälkeen, mikä lisäsi osallistujien omistajuutta lopulliseen kirjalliseen tuotokseen.

Nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että järjestäjät tarjoavat tukea ja rakenteen asukaspaneelille, mutta sisältö tulee osallistujilta.

Myös osallistujilta kerätyn palautteen perusteella keskustelu noudatti puntaroivan demokratian periaatteita hyvin, ja sen laatuun oltiin tyytyväisiä. Kuva 3. näyttää, että muutamat osallistujat kokivat joidenkin osallistujien hallitsevan keskustelua liikaa ja tunsivat painetta olla samaa mieltä muiden kanssa. Arviot keskustelun tasapuolisuudesta, kuulluksi tulemisesta ja

keskustelun kunnioittavasta sävystä olivat kuitenkin äärimmäisen positiivisia. Pienryhmäkeskustelujen ilmapiiriä piti miellyttävänä valtaosa Sitran palautekyselyihin vastanneista, ja samoja havaintoja tekivät järjestäjät omista palautekanavistaan.

2.2.5 Vaikutukset osallistujiin

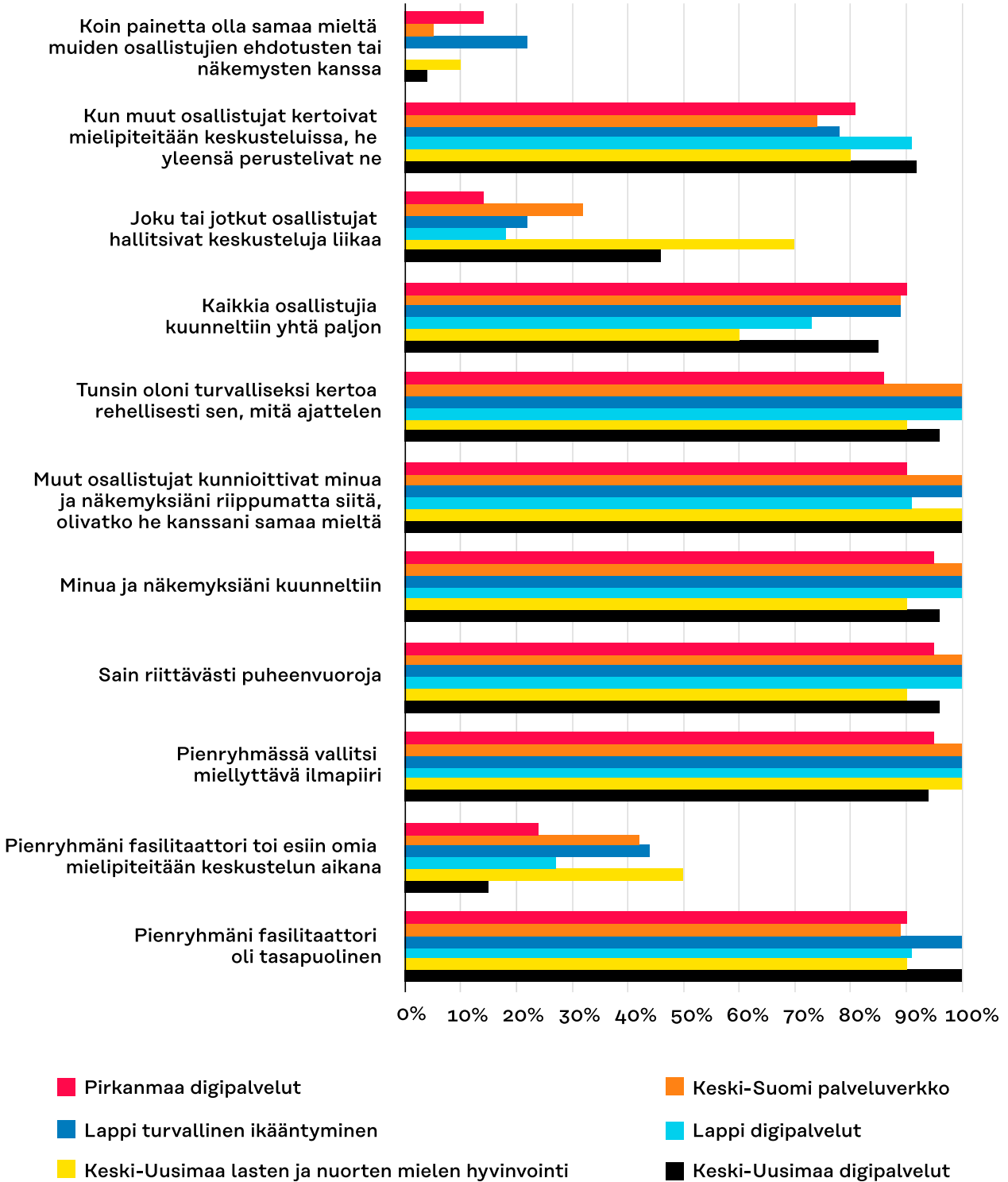
Demokraattisella osallistumisella ja puntaroinnalla keskustelulla tiedetään tutkimuksen pohjalta olevan useita hyödyllisiä vaikutuksia osallistujiin. Osallistuminen voi lisätä tietoa monimutkaisista aihealueista ja päätöksenteon prosesseista, vahvistaa uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja lisätä kykyä asettua toisten ihmisten asemaan. Puntaroivan keskustelun erityisesti tiedetään auttavan osallistujia muodostamaan harkitumpia ja tietoon pohjautuvia mielipiteitä ja vahvistavan toisten näkökulmien ymmärrystä.

Osallistuminen voi lisätä tietoa monimutkaisista aihealueista ja päätöksenteon prosesseista, vahvistaa uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja lisätä kykyä asettua toisten ihmisten asemaan.

Järjestäjät raportoivat omien havaintojensa pohjalta, että osallistujien tietotason nähtiin vahvistuvan asukaspaneeliprosessin aikana. Järjestäjät kertoivat myös esimerkkejä siitä, että osallistujat ymmärsivät paneelin lopussa paremmin eri elämäntilanteessa olevia ja eri sukupolvea edustavia ihmisiä. Myös yhteisöllisyyden vahvistuminen nostettiin esiin itsearvioissa, ja että osa osallistujista koki saaneensa uusia kavereita asukaspaneelistä. Joillekin ikäihmisille paneeli taas toimi voimaannuttavana kokemuksena tarjoten merkityksellistä sisältöä muuten hiljaisiin arkipäiviin.

Kuva 3. Keskustelun ja fasilitoinnin laatu asukaspaneeleissa. (Lähde: Sitran osallistujakysely 2024)

Keskustelun ja fasilitoinnin laatu asukaspaneeleittain (% samaa mieltä)

Järjestäjät tekivät myös keskeisen havainnon siitä, että asukkaat ovat lähtökohtaisesti kykenevämpiä käymään rakentavaa keskustelua monimutkaisista aiheista kuin mitä hallinnossa ja päätöksenteossa osataan odottaa. Keskustelun todettiin olleen rakentavaa alusta lähtien, ei pelkästään keskustelusääntöjen ansiosta. Asukaspaneelin vaikutuksina tulisikin tunnistaa myös se, että järjestäjät ja mukana olevat päättäjät oppivat arvostamaan asukkaita keskustelujoina ja neuvonantajina. Ne eivät siis ainoastaan tuo asukkaita lähemmäs päätöksentekoa, vaan myös päätöksentekijöitä lähemmän asukkaita.

Kyselytutkimukset osoittavat yksiselitteisesti sen, että puntaroiva keskustelu nostaa osallistujien tietotasoa monimutkaisista aiheista ja auttaa heitä muodostamaan harkittuja mielipiteitä sekä ymmärtämään toisten näkemyksiä paremmin. On kuitenkin oleellista kysyä, kokevatko osallistujat näin. Kuvasta 4 nähdään, että hyvinvointialueiden kokeilujen osallistujien keskuudessa valtaosa koki oppineensa uutta faktatietoa aiheista ja ymmärtävänsä paneelin jälkeen paremmin hyvinvointialueen toimintaa. Suurella osalla paneeli myös laajensi ajattelun perspektiiviä, eli auttoi ymmärtämään paremmin toisten ihmisten elämää sekä sitä, mikä olisi koko hyvinvointialueen etu. Asukaspaneeliin osallistuminen voi myös innostaa vaikuttamaan hyvinvointialueen päätöksentekoprosesseihin jatkossakin, sillä valtaosa osallistujakyselyn vastaajista kertoi aikovansa edistää paneelissa käsiteltyjä asioita omalla toiminnallaan.

2.3 Näin toteutat vaikuttavan asukaspaneelin

Kansalaisosallistumisen on tutkimuksissa havaittu olevan osallistujille monilla tavoin suotuisa kokemus. Suurimmalle osalle ihmisistä osallistuminen on kuitenkin mielekästä ja merkityksellistä ainoastaan silloin, jos se vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Asukaspaneelin vaikuttavuus voi ilmetä eri tavoilla ja eri ajankänteillä. Paneelin suositukset saatetaan toimeenpanna sellaisenaan, mutta yleensä vain osa suosituksista johtaa toimenpiteisiin.

2.3.1 Vaikutus päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen

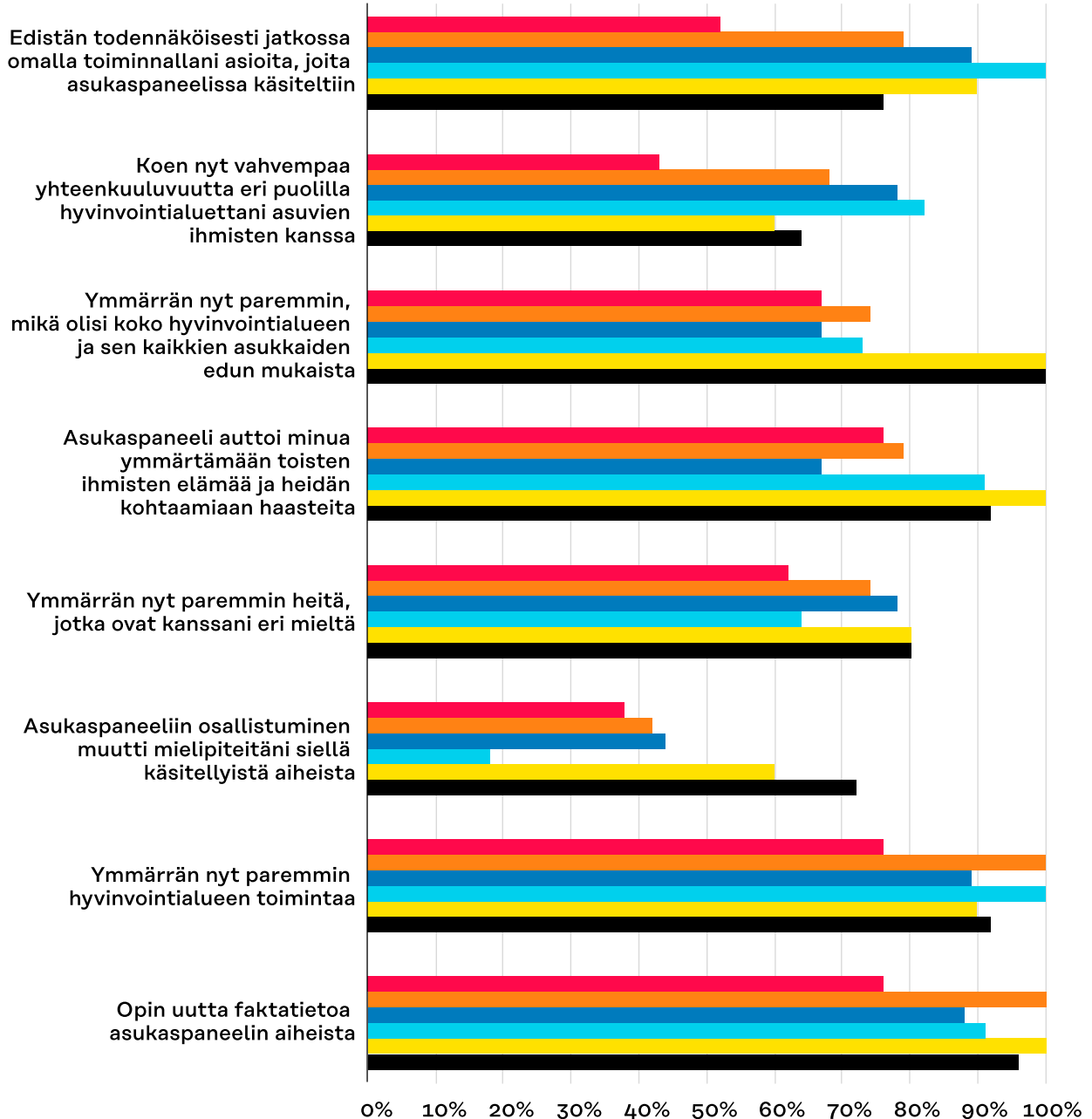
Asukaspaneelien tavoitteiden ja tehtävänannon muotoilu on tärkeä osa paneeliprosessia ja sen valmistelua. Parhaana käytäntönä kokeiluissa nousi esiin relevanttien tahojen osallistaminen suunnitteluprosessiin varhaisessa vaiheessa eri puolilta hyvinvointialueen hallintoa ja päätöksentekoa. Asukaspaneelien suunnittelua ja toteutusta ohjaavissa ohjausryhmissä oli jäsenenä hyvinvointialueiden hallinnollista johtoa, kuten integraatiojohtaja, asiakaskokemuspäällikkö, viestintäpäällikkö, sekä poliittista johtoa, kuten aluehallitusten ja -valtuustojen puheenjohtajat sekä asiantuntijoita paneelin aiheen mukaan. Käytäntö tukee paneelin vaikuttavuutta ja suositusten toimeenpanoa osana päätöksentekoa ja palvelujen kehittämistä. Poliittisten päättäjien sitoutumista prosessiin pidettiin onnistuneiden kokeilujen edellytyksenä, ja tätä tulisi jatkossa syventää ja vahvistaa edelleen.

Asukaspaneelien tehtävänannon kytkeytymistä tiettyihin ennalta määriteltyihin päätöksenteko- ja valmisteluprosesseihin nähtiin tarpeelliseksi parantaa. Jos prosesseja ei ole valmiiksi tunnistettu, on riskinä se, että paneelien suositukset jäävät roikkumaan ja niiden vaikutuksia on vaikea hahmottaa ja seurata. Tämä voi osaltaan lisätä osallistujien epäluottamusta osallistumisprosessiin, hallintoon ja päätöksentekoon varsinkin, jos suositusten jälkiseurantaan ja tästä viestimiseen osallistujille ei panosteta.

Hyvinvointialueiden valtuutetuille ja johtaville virkahenkilöille asukaspaneeli oli uusi tuttavuus, minkä takia menetelmän tutuksi tekeminen vaati aikaa. Tässä hyödylliseksi koettiin esimerkiksi Sitran tuottama [video Keski-Uudenmaan asukaspaneelista](#), joka toimii menetelmän tiiviinä esittelyinä ja antaa näkymää sen käytännön toteutukseen sekä osallistujien kokemuksiin.

Kuva 4. Miten osallistujat kokivat paneelityöskentelyn vaikuttaneen heihin? (Lähde: Sitran osallistujakysely 2024)

Koetut vaikutukset osallistujiin asukaspaneelittain (% samaa mieltä)

■ Pirkanmaa digipalvelut

■ Lappi turvallinen ikääntyminen

■ Keski-Uusimaa lasten ja nuorten mielen hyvinvointi

■ Keski-Suomi palveluverkko

■ Lappi digipalvelut

■ Keski-Uusimaa digipalvelut

Asukaspaneeli otettiin pääsääntöisesti hyvin ja innostuneesti vastaan päättäjien keskuudessa. Paneelien nähtiin mahdollistavan rakentavan mielipiteiden vaihdon eri taustaisten osallistujien välillä ja toimivan siten vastaläkkeenä kärkkäille somekeskusteluille. Paneelien lopputuloksena syntyvien harkittujen kannanottojen nähtiin myös hyödyntävän tietopohjaista päätöksentekoa. Keski-Suomessa hallinnolliset johtohenkilöt olivat vaikuttuneita myös siitä, miten hyvin paneeli onnistui arvioimaan kokonaisuutta ja alueen asukkaiden etua. Paneelien tuottamien suositusten laadusta sekä asukkaiden valmiudesta ja innosta keskustella vaikeista aiheista oltiin positiivisesti yllättyneitä kaikissa kokeiluissa.

Paneelien tuottamien suositusten laadusta sekä asukkaiden valmiudesta ja innosta keskustella vaikeista aiheista oltiin positiivisesti yllättyneitä kaikissa kokeiluissa.

Asukaspaneelien suositukset luovutettiin tyypillisesti aluevaltuustoille ja –hallituksille, tai näiden puheenjohtajille. Luovutustilaisuuksissa oli hyvänä käytäntönä mukana asukaspaneelien jäseniä, jotka samalla kertoivat osallistumiskokemuksistaan. Asukaspaneelien suosituksia käsiteltiin lisäksi lautakunnissa, valiokunnissa, jaostoissa, palveluissa sekä hyvinvointialueiden kuntien ja järjestökentän yhdyspinnoilla. Kumppanit korostivat, että näihin tilaisuuksiin ja julkilausuman esittelyyn on myös tärkeää panostaa, jotta suositukset ja asukaspaneelin työ saavat arvoisensa vastaanoton. Hyvänä käytäntönä voidaan mainita myös kirjalliset vastaukset asukaspaneelien kannanottoihin, joita laadittiin usealla hyvinvointialueella.

Koska moni paneeleista ei kytkeytynyt suoraan minkään yhden tietyn päätöksenteon asialistalla olevan kysymyksen käsittelyyn, hajautui myös suositusten käsittely ja sen aikataulu. Tätä julkaisua kirjoitettaessa asukaspaneelien suositusten käsittely on monilta osin vielä kesken. Keski-Suomessa asukaspaneelin

kannanotto on huomioitu palveluverkkotyön valmistelussa muiden lausuntomateriaalien ja asukasosallistumisen tuotosten rinnalla, ja sen seurauksena muun muassa lisättiin lähellä tuotettuja palveluita suunnitelmaan. Keski-Uudenmaan asukaspaneelien julkilausumat luovutettiin aluevaltuustolle ja toisessa kokeilussa niistä keskusteltiin myös aluehallituksessa muutaman paneelin jäsenen kanssa. Niiden seurauksena on esimerkiksi laskettu asukaskehittäjätoiminnan ikärajaa ja kehitetty digiasiointialustaa. On tärkeää huomata, että suositusten käsittelyn hajautuminen ei välttämättä estä tai heikennä asukaspaneelin vaikuttavuutta. Asukaspaneelien suosituksia onkin hyödynnetty laajasti palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä, vaikka niitä ei ole aina suoraan käsitelty aluevaltuustoissa.

Hyvinvointialueilla pidettiin vahvuutena sitä, että paneelit tuottivat paitsi konkreettisia suosituksia toimenpiteiksi, myös yleisempiä suuntaviivoja ja alueen asukkaiden yhteisiä arvostuksia, joita voidaan hyödyntää strategioiden ja suunnitelmien valmistelussa.

Hyvinvointialueilla kokeilujen järjestämisestä vastasivat osallisuustiimit, jotka pyrkivät integroimaan muita toimijoita ohjausryhmytyöskentelyn ja paneelijärjestelyjen, kuten perehdyttämismenettelyjen ja fasilitoinnin kautta. Lapin hyvinvointialueella aluehallituksen päätöksellä (31.1. 2024, 35§) asukaspaneelien käytännön suunnitteluun ja toteutukseen tarvittava päätöksenteko kuului osallisuus- ja asiakkuuslautakunnan toimivaltaan. Jatkossa asukaspaneelien järjestämiseen voisi sitouttaa vielä vahvemmin mukaan substanssiasiantuntijoita ja eri toimialoja, mikä vahvistaisi menettelyn tunnettavuutta, hyötyjen ymmärtämistä sekä vaikuttavuuden varmistamista.

Esimerkiksi Keski-Suomessa asukaspaneeli kytkettiin heti alusta lähtien hyvinvointialueen monikanavaisen sosiaali- ja terveystieteiden palveluverkkotyön päätöksentekoon. Asukaspaneelin toimeksianto tuli palveluverkkotyön työryhmältä, ja kutsukirjeen olivat allekirjoittaneet hyvinvointialueen johtaja Jan Tollet, aluehallituksen puheenjohtaja Maria Kaisa Aula sekä aluevaltuuston puheenjohtaja

Jani Kokko. Asukaspaneelin julkilausuma luovutettiin asukaspaneelin viimeisen tapaamisen lopuksi aluevaltuuston puheenjohtajalle ja toimitettiin kaikille aluevaltuutetuille.

2.3.2 Näkyvyys ja vaikutus julkiseen keskusteluun

Puntaroivien kansalaiskeskustelujen on todettu vaikuttavan osallistujien kykyyn ja haluun käydä rakentavaa ja kriittistä yhteiskunnallista keskustelua, vahvistavan eri näkökulmien ymmärtämistä ja ehkäisevän polarisaatiota ja lyhytnäköisyyttä. Lisäksi ne vahvistavat osallistujien ja parhaimmillaan myös laajemman yleisön tietotasoa. Puntaroivien asukaspaneelien positiivisten vaikutusten leviäminen laajemmalle yhteiskunnassa edellyttää puntaroinnin näkyvyyden vahvistamista ja sitä koskevan viestinnän onnistumista. Esimerkiksi Keski-Suomen asukaspaneelin keskusteluissa kävi ilmi, että osallistajat olivat puhuneet asukaspaneelin teemoista myös esimerkiksi perheen ja tuttavien kanssa tapaamiskertojen välillä. Hyvinä käytäntöinä asukaspaneelin viestintään nousivat esiin niiden omat verkkosivut sekä tiedotteet hyvinvointialueen julkisilla verkkosivuilla sekä intranetissä. Myös sosiaalista mediaa kuten LinkedIniä sekä tiedotteita sanomalehdille on käytetty asukaspaneelista viestimiseen.

Puntaroivien asukaspaneelien positiivisten vaikutusten leviäminen laajemmalle yhteiskunnassa edellyttää puntaroinnin näkyvyyden vahvistamista ja sitä koskevan viestinnän onnistumista.

Hyvinvointialueiden asukaspaneelikokeilut eivät saaneet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta laajaa näkyvyyttä mediassa. Alueiden julkaisemat mediatiedotteet ja verkkosivujen uutiset eivät herättäneet juurikaan kiinnostusta. Paikalliset ja alueelliset lehdet tekivät juttuja

erityisesti ennen paneeleja. Toimittajia kutsuttiin paneelitapaamisiin, mutta osallistuminen oli vähäistä. Viestintää tehtiin pienillä resursseilla, vaikka järjestäjät näkivät asukaspaneelilla olevan hyvän mahdollisuuden vaikuttaa asukkaiden mielipiteisiin ja julkiseen keskusteluun. Erityisinä onnistumisina voidaan kuitenkin pitää Lapin asukaspaneelia koskenutta uutisointia Lapin Kansassa sekä Sitran tuottaman Keski-Uudenmaan hyvinvointialue pyysi asukkaat apuun -asukaspaneelivideon saamaa näkyvyyttä. Videoita asukaspaneelista tehtiin myös Pirkanmaan hyvinvointialueella ja Lapissa.

2.3.3 Yhteydenpito osallistujiin

Yhteydenpito asukaspaneelin osallistujiin alkaa rekryointivaiheessa ja se jatkuu aina paneelin vaikutusten jälkiseurantaan sitä koskevissa valmistelu- ja päätöksentekoprosesseissa. Osallistumisprosesseissa erityisesti vaikutusten seuranta ja siitä viestiminen osallistujille unohtuu helposti, mikä voi turhauttaa ja heikentää asukkaiden luottamusta. Kaikissa asukaspaneelikokeiluissa järjestettiin jälkiseurantaa, joka saattoi olla esimerkiksi verkkosivuilla tiedottamista, osallistujille suunnattuja säännöllisiä sähköpostipäivityksiä tai jälkiseuranta- ja kokemustenvaihtotapaamisia. Lisäksi osallistajat pystyivät olemaan yhteydessä järjestäjätahoon läpi prosessiin joko sähköpostitse tai puhelimitse. Hyvinä käytäntöinä voidaan mainita myös osallistumistodistukset, joita yhdellä kokeilualueella annettiin paneelin jäsenille prosessin päätteeksi.

Asukaspaneelien suositukset ja niiden toimeenpanoa koskevat vastuut saattavat jakautua useille hyvinvointialueen toimialoille ja toimijoille. Lisäksi suositusten toimeenpanolla saattaa olla hyvin erilaiset aikataulut. Tämän takia on tärkeää koordinoida ja mahdollistaa paneelin suositusten toimeenpanon seuraaminen. Hyviä käytäntöjä suositusten vaikuttavuuden seurannalle ovat esimerkiksi julkiset toimenpidetaulukot tai keskustelutilaisuudet jälkikäteen asukaspaneelin osallistujille. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue julkaisee

asukaspaneeleistaan päivitettäviä toimenpide-
taulukkoja, jotka mahdollistavat suositusten
toimeenpanon ja vaikutusten seurannan avoi-
mesti hyvinvointialueen verkkosivuilla. Lisäksi
useat hyvinvointialueet ovat olleet yhteydessä
asukaspaneelien osallistujiin suoraan sähköposti-
päivityksin ja kertoneet suositusten käsittelyn
etenemisestä.

*Hyviä käytäntöjä suositusten
vaikuttavuuden seurannalle
ovat esimerkiksi julkiset
toimenpidetaulukot tai
keskustelutilaisuudet jälkikäteen
asukaspaneelin osallistujille.*

Asukaspaneelin järjestäjän huoneentaulu: Polkuja vaikuttavuuteen

- Sitouta hallinnollinen ja poliittinen johto jo alussa tehtävänannon määrittelyyn ja ohjausryhmään.
- Laajenna paneelin järjestäjätiimi pelkistä osallisuusasiantuntijoista substanssiasiantuntijoihin.
- Lisää paneelimenetelmän tunnettuutta onnistuneiden kotimaisten tai kansainvälisten esimerkkien avulla videomateriaalia ja kannanottoja hyödyntäen.
- Esitle asukaspaneelin kannanotto vähintäänkin aluevaltuuston ja/tai aluehallituksen kokouksessa yhdessä paneelin jäsenten kanssa.
- Esitle kannanotto myös valiokunnissa, iltakoulussa, vaikuttamistoimielimissä, palvelualueilla tai palvelujen tuottajien yhdyspinnoilla.
- Laadi kirjalliset vastineet asukaspaneelin kannanottoihin.
- Järjestä kannanoton julkistustilaisuus, ja kutsu mukaan päättäjiä, osallistujia ja mediaa.
- Tarjoa aihepiirin kannalta olennaisille päättäjille mahdollisuutta osallistua mediatyöhön.

3. Polis-osallistumisalustan kokeilut hyvinvointialueilla

Sitra toi yhdessä DigiFinlandin kanssa Suomeen uudenlaisen digitaalisen osallistumisalustan Poliksen, jota on kokeiltu Sitran tukemana viidellä hyvinvointialueella. Suurin osa osallistujista piti Polis-alustan käyttöä helppona ja nopeana osallistumisen tapana. Asukkaiden äänen viemistä päätöksentekoon pitää kuitenkin vielä kehittää.

3.1 Polis-alusta pähkinäkuoressa

Polis-osallistumisalusta on suurten osallistujajoukkojen rakentavaa keskustelua tukeva digitaalinen osallistumisalusta, jonka kautta osallistuminen on vaivatonta. Alusta soveltuu käytettäväksi erityisen hyvin hallinnon suunnittelu- ja valmisteluvaiheen työkaluna, kun tavoitteena on huomioida ja ymmärtää erilaisia näkemyksiä, ongelmien juurisyitä ja saada kattava tilannekuva. Sen avulla päätöksentekijä voi kuulla laajasti kansalaisten näkemyksiä ja kansalainen voi saada äänensä kuuluviin päätöksenteossa. Polis-keskustelun voi järjestää myös järjestö, yritys tai muu organisaatio, joka haluaa syventää ymmärrystään esimerkiksi oman henkilöstönsä tai suuren yleisön mielipiteistä. Tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi Polis-alustaa hyödyntävien organisaatioiden on silti tarpeen käyttää muitakin osallistumistapoja, jotta ne varmistuvat, että myös digitaidoiltaan vähemmän harjaantuneet väestöryhmät voivat vaikuttaa päätöksentekoon.

Kun Polis-keskustelu avataan, osallistujat pääsevät äänestämään alustalle lisätyistä väitteistä. Väitteistä äänestäessään osallistujalla on käytössään kolme vaihtoehtoa: hän voi olla väitteen kanssa samaa tai eri mieltä tai ohittaa sen. Osallistujat voivat myös ehdottaa keskusteluun omia väitteitä muiden äänestettäväksi, jos heidän mielestään keskustelusta puuttuu jokin oleellinen näkemys tai mielipide. Tällä tavalla

Polis-alustalla käydyn keskustelun näkökulmat rikastuvat keskustelun jatkuessa.

Polis-alustan toiminnallisuudet tukevat monilta osin suurten joukkojen osallistumista. Osallistuja pääsee alustalle nopeasti ilman kirjautumista. Osallistuminen alustalla tapahtuu anonyymisti. Alustalla ei myöskään keskustella samalla tavalla kuin somessa tai internetin foorumeilla, sillä se on suunniteltu kaikille avoimeksi rakentavan keskustelun tilaksi. Tämän vuoksi alustalla ei esimerkiksi voi vastata suoraan toisten osallistujien lisämiin väitteisiin, vaan ainoastaan ehdottaa omia, uusia väitteitä. Tämä ehkäisee tavanomaiselle verkkokeskustelulle tyypillisiä ongelmia, kuten trollausta, ohihuutelua ja tahallista väärinymmärtämistä.

Polis-alustalla on pyritty madaltamaan osallistumiskynnystä eri tavoin, muun muassa varmistamalla alustan saavutettavuus. Alustalla on käytössä ruudunlukuohjelma, jonka avulla näkövammaisen henkilö voi kuunnella ja osallistua Polis-keskusteluun. Eri kieliä äidinkielenään puhuvat ihmiset voivat puolestaan osallistua samaan keskusteluun Polis-alustan Google Translate -käännöspainikkeen avulla.

Avoimen lähdekoodin Polis-alustan on alun perin kehittänyt yhdysvaltalainen [The Computational Democracy Project](#), ja sitä on hyödynnetty eri tavoin päätöksenteossa ympäri maailmaa muun muassa Taiwanissa, Filippiineillä, Uruguayssa ja Itävallassa.

Kuva 5. Polis-alustan osallistujan uudistettu käyttöliittymä. (DigiFinland ja TietoEvry 2024)

3.1.1. Keskustelun valmistelu ja avaaminen

Onnistuneen Polis-keskustelun toteuttaminen edellyttää riittävän huolellista ennakkovalmistelua. Keskustelun toteuttajalla tulisi olla jo ennakkoon selkeä kuva siitä, mitä keskustelulla tavoitellaan ja miten siitä saadut tulokset tukevat parhaiten päätöksentekoa. Tällainen suunnittelu vie aikaa.

Kun nämä esityöt on tehty, keskustelun avaaminen Polis-alustalla on yksinkertaista ja onnistuu nopeasti. Polis-keskustelun toteuttaja valitsee keskustelun aiheen ja laatii lyhyen kuvauksen osallistujalle siitä, mitä Polis-keskustelulla tavoitellaan ja missä aikataulussa. Sitten toteuttaja muotoilee keskustelun käynnistävät alku- ja taustaväitteet alustalle.

Alkuväitteet luovat aiheen käsittelylle pohjan ja niiden avulla toteuttaja voi kevyesti ohjata, mistä näkökulmista ja millä sävyllä keskustelu lähtee liikkeelle. Keskustelun avaavia alkuväitteitä laaditaan noin 10–20 kappaletta. Taustaväitteet puolestaan auttavat Polis-keskustelun toteuttajia varmistamaan, että tunnistettujen sekä vaikeasti tavoitettavien ryhmien näkökulmat ovat riittävästi edustettuina keskustelussa. Keskustelujen toteuttajat voivat myös hyödyntää taustaväitteitä hieman perinteisen kyselytutkimuksen taustamuuttujien tavoin, koska he pystyvät seuraamaan niiden avulla, minkälaisia ihmisryhmiä keskusteluun osallistuu. Mikäli he havaitsevat, että keskustelussa ei ole riittävästi osallistujia jostakin asian käsittelylle merkityksellisestä vastaajaryhmästä, heidän on mahdollista

tavoitella tähän joukkoon kuuluvia vastaajia erilaisin viestintäkeinoin, Polis-keskustelun ollessa yhä käynnissä. Polis-keskustelun avauttua osallistujat voivat lisätä alustalle myös omia väitteitään. Väitteitä lisäämällä osallistujat voivat vaikuttaa siihen, millä termeillä ja ilmaisuilla eri ilmiöitä käsitellään. Siten Polis-keskusteluissa käytetyt sanavalinnat ja ilmaisut voivat merkittävästi erota viranhaltijoiden, asiantuntijoiden ja päätöksentekijöiden kielestä ja käsitteistöstä. Osallistujat voivat myös palata keskusteluun useita kertoja äänestämään sinne lisätyistä uusista väitteistä – samaan tapaan kuin he palaisivat tärkeäksi kokemiinsa sosiaalisen median keskusteluihin.

3.1.2. Tuloraportin hyödyntäminen keskustelun aikana ja sen jälkeen

Polis-alusta tuottaa reaaliaikaisesti tietoa osallistujien mielipiteistä ja taustoista tuloraporttiin, jonka avulla osallistujat ja keskustelun toteuttajat saavat kokonaiskuvaa keskustelusta. Tuloraportilta pääsee tarkastelemaan erilaisten tieto-osoiden ja -visualisointien kautta, millaisten väitteiden kohdalla osallistuneet ovat olleet samaa mieltä ja missä mielipiteissä on hajontaa. Alusta esimerkiksi tunnistaa osallistujien toiminnan perusteella, minkälaisia yhtenäisiä mielipideryhmiä mielipide-erojen perusteella syntyy. Mielipideryhmistä alusta nostaa esiin keskeiset mielipiteet ja taustaväittämät. Tämä mahdollistaa sellaisten väitteiden tarkastelun, mistä kaikki mielipiteiltään eroavat ryhmät ovat olleet yksimielisiä.

Tuloraportti julkaistaan yleensä avoimesti osallistujien tarkasteltavaksi. Näin osallistujat voivat seurata keskustelua reaaliaikaisesti ja nähdä, mistä kysymyksistä he ovat ehkä jopa yllättävän samaa mieltä toistensa kanssa. Jos tavoitteena on esimerkiksi löytää yksimielisyyttä jonkin polarisoivan asian käsittelyssä, tuloraportista ilmenevä tieto saattaa parhaimmillaan kannustaa eri mielipideryhmiin kuuluvia ihmisiä laatimaan väitteitä, jotka

saavat mahdollisimman suuren kannatuksen eri ryhmiin kuuluvien osallistujien keskuudessa.

Polis-keskustelun päätyttyä tulosten läpikäyntiin ja raportointiin on varattava riittävästi aikaa. Analyysiä helpottaa, jos on jo ennakoon sovittu, millaisia analyysimenetelmiä käytetään ja miten tulokset viedään päättäjille eteenpäin. Työvaihe on merkittävä, sillä analyysin laatu ratkaisee, kuinka hyödylliseksi toteutettu keskustelu koetaan.

3.1.3. Keskustelun moderointi

Laadukkaan Polis-keskustelun toteuttamien ei onnistu ilman keskustelun hyvää moderointia. Polis-alustalla keskustelun toteuttaja voi päättää itse sekä moderoinnin tavasta – tarkastetaanko väitteet ennen (ennakkomoderointi) vai jälkeen niiden julkaisun (jälkimoderointi) – että moderointisäännöistä alustalla. Usein ennakkomoderointi on parempi vaihtoehto. Sen avulla keskustelun toteuttaja voi pitää huolta siitä, että keskusteluun ei tule samasta aiheesta liikaa samankaltaisia väitteitä. Ennakkomoderointi varmistaa myös, että kaikki alustalla julkaistut väitteet ovat muodoltaan keskusteluun sopivia. Esimerkiksi kysymyksen muotoon kirjatut väitteet ovat sellaisia, joista on vaikeaa äänestää olevansa samaa tai eri mieltä.

Valittiinpa keskusteluun ennako- tai jälkimoderointi, Polis-keskustelun toteuttajan tulee viestiä moderointisäännöistä avoimesti keskustelun osallistujille. Jo ennen keskustelun käynnistämistä on myös tärkeää varmistaa, että moderointiin on käytettävissä resursseja virka-aikana koko keskustelun ajan. Moderointia voi hoitaa muiden työtehtävien ohessa, ja moderointiin voi hyvin osallistua useampikin kuin yksi henkilö, kunhan yhteisistä toimintaperiaatteista on sovittu. Moderointivastuu kannattaa kuitenkin olla yhdellä henkilöllä kerrallaan. Tähän voi sopia esimerkiksi vuoroperiaatteen.

Moderointi onnistuu yhdenkin ihmisen voimin, mutta tällöin on hyvä suunnitella sijaistamisjärjestelyt poissaolojen varalle.

3.1.4. Keskustelua tukeva viestintä

Polis-keskustelun suositellaan olevan auki noin 3–4 viikkoa. Keskustelu jaksottuu siten, että sen alkupuolella osallistujat voivat lisätä alustalle väitteitä, loppuajasta ainoastaan äänestää väitteistä. Hyvinvointialueen, kunnan tai valtion viraston verkkosivuille avatut keskustelut eivät kuitenkaan löydä osallistujia itsestään. Mitä suurempia osallistujamääriä Polis-alustalle tavoitellaan, sitä enemmän resursseja Polis-keskustelun toteuttajien tulisi varata siitä viestimiseen.

Varsinkin jos tavoitteena on saavuttaa iso osallistujamäärä, Polis-keskustelulle kannattaa pyrkiä saamaan myös medianäkyvyyttä. Mediahuomion saavuttaminen edellyttää kuitenkin suunnitelmallista ja ammattimaista viestintäosaamista, kuten Polis-kokeiluissa huomattiin. Hyvinvointialueet tekivät kokeilujensa aikana Polis-keskusteluista mediatiedotteita, mutta median kiinnostus niitä kohtaan oli laimeaa. Useimmilla alueilla media ei tarttunut yhteenkään ennakkotiedotteeseen. Eniten mediahuomiota osakseen saivat Keski-Pohjanmaan Polis-keskustelut. Keski-Pohjanmaa oli hyvinvointialueista ensimmäisenä liikkeellä, joten ehkä osallistumismenetelmän uutuusarvo lisäsi median kiinnostusta kokeilujen alussa.

Medialle suunnatun viestinnän kehittämisen tuleekin jatkossa olla yksi painopiste Polis-alustan käyttöä tukevan viestinnän parantamisessa. Polis-keskustelujen saama huomio mediassa auttaa houkuttelemaan alustalle enemmän keskustelijoita ja helpottaa keskustelutulosten levittämistä muillekin kuin Polis-keskustelun osallistujille.

Muun kuin median välityksellä tapahtuvan viestinnän osalta hyvänä ohjenuorana Polis-keskustelujen viestinnässä toimivat kohderyhmälähtöisyys ja suunnitelmallisuus.

Polis-keskustelujen toteuttajien kannattaa valita tärkeimmiksi viestintäkanavikseen ne, joiden tiedetään tavoittavan parhaiten Polis-keskustelun kannalta keskeisiä kohderyhmiä. Jo viestintää suunniteltaessa kannattaa myös varautua siihen, että Polis-keskustelua tukevaa viestintää täytyy jatkaa niin kauan kuin keskustelu on auki.

3.1.5. Keskustelun kytkeminen päätöksenteon sykliin ja prosesseihin

Yksi tärkeimmistä Polis-keskustelun onnistumisen mittareista on se, miten hyvin keskustelun tulokset kytetään nivomaan palveluiden kehittämisen ja päätöksenteon prosesseihin. Tämän vuoksi alustan käyttö hallinnossa vaatii laajemman osallistumisprosessin suunnittelua, järjestämistä ja resursointia. Kokemukset osoittavat, että Polis-alustan tulokset tulevat paremmin huomioiduksi, mikäli Polis-keskustelu pystytään ajoittamaan oikein päätöksenteon prosessissa, tulosten vastaanottajataho sovitaan ennalta ja tulosten esittelyjärjestyksestä eri toimielimille päätetään hyvissä ajoin.

Onnistumista edesauttaa paljon myös se, että palveluiden kehittäjien ja luottamushenkilöiden keskuudessa on tahoja, jotka tuntevat Polis-osallistumisalustan entuudestaan ja joille asukasosallistuminen on sydämen asia.

Polis-tulosten vaikuttavuutta voi parantaa tehokkaalla ulkoisella ja sisäisellä viestinnällä ja systemaattisella jälkiseurannalla. Tulokset on myös kyettävä analysoimaan ja tiivistämään sellaiseen muotoon, että niitä on mahdollista hyödyntää päätöksenteon tukena. Päittäjien käyttöön Polis-tuloksista voidaan laatia esimerkiksi julkilausumia tai muita yhteenvetoja.

Polis-keskustelun toteuttajan huoneentaulu: työvaiheita ja valintoja prosessisuunnittelun tueksi

Aiheen ja tavoitteen määrittely

Kuka kuulee ja milloin?

- Aseta tavoite koko asukasosallistumisen prosessille ja pohdi sen kannalta, tarvitaanko myös muita osallistumismenetelmiä.
- Varmista Polis-keskustelun oikea-aikaisuus päätöksentekoprosessissa.
- Sitouta ennakkoon keskeiset tahot organisaation sisältä ja ulkoa, kuten keskeiset päättäjät.
- Määrittele selkeästi, miten Polis-keskustelun tulokset vaikuttavat päätettävään asiaan.
- Sovi, mitä Polis-keskustelun vaikutuksista viestitään mukaan lukien Polis-keskustelun osallistujille.

Kohderyhmän määrittely

Keitä kuullaan?

- Määrittele Polis-keskustelun toivottu kohderyhmä. Kaikki asukkaat, henkilöstö tai joku muu tarkempi kohderyhmä.
- Päätä, edellyttääkö valitun kohderyhmän tavoittaminen kaikille avoimen Polis-keskustelun järjestämistä vai tulisiko osallistujia valikoida esimerkiksi esikyselyn avulla.
- Aseta määrällisiä tavoitteita, joiden avulla voidaan osoittaa, miten hyvin kohderyhmän tavoittamisessa on onnistuttu. Voit esimerkiksi luoda keskustelun taustaväitteet kohderyhmän mukaisesti ja seurata heidän osallistumista alustalla.

Viestintä

Miten ja kenelle viestitään?

- Valitse viestintämateriaalit ja -kanavat kohderyhmälähtöisesti.
- Laadi viestintätoimille aikataulu.
- Kannusta sidosryhmiä viestimään keskustelusta ja tarjoa heille viestintämateriaaleja.

- Pidä valmius viestinnällisiin tukitoimiin: Tue Polis-keskustelua viestinnällä sen ollessa käynnissä, jotta toivottu kohderyhmä ja kävijämäärä saavutetaan.

Polis-keskustelun suunnittelu ja toteutus

Miten varmistetaan sujuva Polis-keskustelu?

- Varmista riittävät henkilöresurssit Polis-keskustelun toteuttamiseen: viestintä, moderointi ja tarvittava substanssiosaaminen.
- Rajaa Polis-keskustelussa käsiteltävä aihe tavoitteiden mukaisesti ja laadi siitä lyhyt kuvaus.
- Laadi Polis-keskustelun alku- ja taustaväitteet.
- Määrittele moderoinnin tapa ja säännöt.
- Arvioi, tulisiko keskustelusta automaattisesti päivittyvä tulosraportti julkaista myös osallistujien saataville.
- Kerää palautetta keskustelun kuluessa.

Tulosten tulkinta ja vaikutukset päätöksentekoon

Mitä kuultiin ja mitä tästä seuraa?

- Analysoi tulokset.
- Käy läpi keskustelun aikana saatu palaute ja reagoi tarvittaessa.
- Koosta ja esitä tulokset päättäjille päätöksentekoa tukevassa muodossa.
- Viesti Polis-keskustelun vaikutuksista keskusteluun osallistuneille.
- Seuraa ja arvioi prosessin vaikuttavuutta.
- Tarkastele mahdollisuuksia Polis-keskustelulla kerätyn tiedon jatkohyödyntämiselle ja sen yhdistämiselle laajemmin organisaation muuhun dataan.

Polis-alustaa kehitetään Suomeen sopivaksi kansalaisten, hallinnon ja päätöksenteon tarpeita kuullen

Sitra ja valtion erityistehtäväyhtiö DigiFinland Oy toivat Polis-osallistumisalustan Suomeen vuonna 2023. DigiFinland tuottaa digitaalisia palveluja omistajilleen: Suomen valtiolle, hyvinvointialueille, Helsingin yliopistolliselle sairaalalle (HUS) ja Helsingin kaupungille. Vuoden 2025 alusta lähtien yhtiö on tarjonnut omistajilleen mahdollisuutta hankkia Polis-alusta käyttöönsä DigiFinlandin palveluna.

Sitra ja DigiFinland ovat kehittäneet Polis-osallistumisalustaa yhdessä määrätietoisesti alusta alkaen. Jo ennen Polis-kokeilujen alkamista alustaa muokattiin eurooppalaiseen tietosuojasääntelyyn soveltuvaksi. Vuoden 2024 lopussa alustan käyttöliittymä uudistettiin, mihin vaikutti alustaa kokeilleilta hyvinvointialueilta saatu palaute. Kokeiluaikana hyvinvointialueilla oli käytössä Polis-alustan vanha käyttöliittymä ja esimerkiksi tulosraportti toimi vain englannin kielellä. Uudistetussa käyttöliittymässä panostettiin erityisesti alustan käytettävyyteen mobiililaitteilla, alustan muotoiluun sekä julkisen sektorin standardit ylittävään saavutettavuuteen. Tulosraportti toimii nykyisin englannin lisäksi myös suomeksi ja ruotsiksi.

Vuoden 2025 aikana DigiFinland ja Sitra pyrkivät levittämään alustaa laajempaan käyttöön Suomessa ja tukemaan julkishallintoa sen käyttöönotossa kehittämällä alustaa teknisesti sekä parantamalla käyttöohjeistuksia.

3.2 Oppeja Polis-alustan kokeiluista hyvinvointialueilla

Viisi hyvinvointialuetta kokeili Sitran tuella Polis-osallistumisalustaa vuosina 2023–2024. Pohjois-Karjalan, Etelä-Karjalan, Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueilla toteutettujen kokeilujen aikana Polis-alustalla järjestettiin yhteensä 33 keskustelua monenlaisista ajankohtaisista aiheista. Eniten Polis-keskusteluja järjestettiin mielen hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisyn teemoista, ja melkein yhtä paljon keskusteltiin palveluiden saataavuudesta ja niiden järjestämisestä. Palveluverkkouudistukset puhuttivat kokeilujen aikaan runsaasti mediassa ja asukkaiden keskuudessa ja ne olivat hyvinvointialueiden ensimmäisen valtuustokauden isoimpia päätöksiä. Ei siis ihme, että kaikkein eniten osallistujia houkuttellut Polis-keskustelukin käsitteli palveluverkkoa. Tähän Keski-Suomen hyvinvointialueen toteuttamaan Polis-keskusteluun

osallistui yhteensä 1763 asukasta. Polis-kokeilujen perustiedot on koottu liitteeseen 2.

Ensimmäiset Polis-keskustelut kuuluivat useammalla kokeiluun osallistuneella hyvinvointialueella alustan testaukseen ja välineen opetteluun ennen kuin alustan kanssa päästiin kunnolla liikkeelle. Kokeilujen ehtiessä pidemmälle todettiin, että Polis-keskustelujen osallistujamäärissä ei esiintynyt suurta vaihtelua riippumatta siitä, oliko keskustelu kohdennettu vain tietylle kohderyhmälle, kuten lapsiperheiden vanhemmille tai hyvinvointialueen omalle henkilöstölle, vai oliko se tarkoitettu kaikille alueen asukkaille. Tärkeimpiä Polis-keskustelun onnistumisen elementtejä näyttivät sen sijaan olevan valitun aiheen ajankohtaisuus, kyky rajata keskustelun aihetta riittävästi sekä tehokas viestintä. Liitteeseen 2 on koottu kaikkien Polis-keskusteluiden aiheet sekä osallistujamäärät hyvinvointialueittain.

3.2.1. Asukkaiden kokemus Polis-alustasta

Osa Polis-kokeiluja tehneistä hyvinvointialueista keräsi järjestelmällisesti palautetta Polis-keskustelujen yhteydessä. Esimerkiksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palautekyselyyn vastanneista asukkaista lähes 80 prosenttia piti Polis-alustaa hyvänä ja ilmoitti olevansa halukas osallistumaan Polis-keskusteluun uudestaan. Samankaltaisia näkemyksiä saatiin myös Keski-Suomen hyvinvointialueella sekä asukkailta että viranhaltijoilta. Polis-kokeiluja toteuttaneet viranhaltijat kokivat osallistumisen kokemuksen vahvistuneen Keski-Suomessa Polis-alustan ja kansalaispaneelien käytön myötä. Palautekyselyt osoittivat myös asukkaiden pitävän uusia osallistumisen tapoja tärkeinä ja hyödyllisinä. Keski-Suomen hyvinvointialueen palautekyselyyn vastanneista lähes puolet ilmoitti, että haluaisi osallistua enemmän hyvinvointialueen päätöksentekoon.

Myös muiden hyvinvointialueiden saama palaute osoitti, että Polis-alusta otettiin asukkaiden keskuudessa yleensä hyvin myönteisesti vastaan. Alustaa pidettiin nopeana ja helppona osallistumisen tapana. Sen koettiin auttavan osallistujia ymmärtämään, että valittuun aiheeseen liittyy monia eri näkökulmia, sekä rohkaisevan asukkaita ilmaisemaan oman mielenpiteensä. Asukkaiden itse muotoilemat väitteet koettiin myös sisällöllisesti hyviksi. Osassa kokeiluista Polis-alustan jatkuvasti päivittyvä tulosraportti julkaistiin avoimesti asukkaiden tarkasteltavaksi. Myös tästä saatiin asukkailta myönteistä palautetta.

Polis-alustalla keskustelu rakentuu uudella tavalla, joka vaatii totuttelua myös asukkailta. Pirkanmaan hyvinvointialueen saamista palautteista suurin osa koski Poliksen käyttöliittymää. Useat osallistujat pitivät käyttöliittymää sekavana ja olivat epävarmoja, olivatko käyttäneet sitä oikein. Kokeilussa käytössä olleen Polis-alustan vanhan käyttöliittymän koettiin heikentävän osallistumiskokemusta ja kokemusta alustan hyödynnettävyydestä.

3.2.2. Polis-keskustelun toteuttamisen vaatima työaika

Polis-keskusteluita järjestäneet virkahenkilöt arvioivat Sitralle lähettämässään hanke-raporteissa yhteen Polis-keskusteluun varattavaa työaikaa olettamuksella, että keskustelun toteuttaja osaa jo käyttää työkalua. Arvioiden perusteella keskustelun toteuttamiseen kuluva aika vaihtelee paljon riippuen siitä, minkä verran viestintää Polis-keskustelun yhteydessä tehdään ja miten tarkkaan tuloksia analysoidaan ja esitellään eri päätöksenteon toimielimille. Työaikaan vaikuttaa myös se, toteutetaanko keskustelu yksin vai yhdessä kollegoiden kanssa.

Eräs kokeilun toteuttaja arvioi Polis-keskustelun vievän yhdeltä henkilöltä noin 70 tuntia. Toisessa arviossa esitettiin karkea laskenta-kaava: keskustelun perustaminen ja kysymysten muotoilu vie 2–4 tuntia, moderointi vaatii 15 minuuttia per keskustelun aukiolopäivä, tulosten analysointiin kuluu noin 3–6 tuntia riippuen keskustelun laajuudesta ja raportointiin 2–4 tuntia. Tähän arvioon sisältyvät kuitenkin ainoastaan Polis-keskustelun tekniseen toteuttamiseen ja analysointiin käytetty työaika. Siitä puuttuvat viestintä sekä työ, jota täytyy tehdä tulosten kytkemiseksi päätöksentekoon.

Hyvinvointialueiden toteuttamat Polis-keskustelut olivat kooltaan maltillisia – niistä suurinkin keskustelu tavoitti alle pari tuhatta osallistujaa. Polis-keskustelun järjestämisen vaatimaa työaikaa ennalta arvioitaessa onkin hyvä tiedostaa, että yli 5000 osallistujan keskustelujen toteuttaminen vaatii huomattavasti enemmän työaikaa esimerkiksi viestintään ja moderointiin. Polis-keskustelun moderoinnin edellyttämään työmäärään vaikuttaa myös aiheen rajaus: laajan aiheen ruodussa pitäminen on moderaattoreille aina työläämpää.

3.2.3 Innovatiivisia ideoita viestintään

Lähdes kahden vuoden kokeiluajana hyvinvointialueet ehtivät tehdä useampia kokeiluja oppiakseen, miten tietyn työvaiheen voi tehdä parhaalla mahdollisella tavalla. Hyvinvointialueilla syntyi uusia ideoita ja hyviä käytäntöjä muun muassa onnistuneeseen viestintään. Etelä-Karjalan kokeilussa opittiin, että Polis-keskusteluja tukevaa viestintää kannattaa tehdä erityisesti sosiaalisessa mediassa.

Toisena oivalluksen Etelä-Karjalassa kotihoidon työntekijöille lähetettiin erillinen tiedote puherobotiikan kokeilusta, jotta he voisivat tarvittaessa selittää asiakkailleen, mistä oli kyse. Samaa ideaa voisi laajentaa myös Polis-alustaan tai muihin uusiin osallistumisen menetelmiin. Kun hyvinvointialueet haluavat osallistaa esimerkiksi ikäihmisiä, kotihoidon henkilökunta voisi kertoa osallistumismahdollisuudesta asiakaskäynnin yhteydessä.

Useammalla alueella vaikuttamistoimielimet eli nuorisovaltuusto sekä vanhus- ja vammaisneuvosto otettiin mukaan hankkeeseen heti alusta lähtien. Näin haluttiin laajentaa vaikuttamistoimielimien vaikuttamismahdollisuuksia ja auttaa heitä kuulemaan edustamansa asukasryhmän ääntä uuden työkalun avulla. Vaikuttamistoimielimet pääsivät miettimään Polis-keskustelujen aiheita ja laatimaan alkuväitteitä.

Keski-Pohjanmaalla nuorisovaltuuston jäsenet sitoutuivat viestimään Polis-keskustelusta omissa verkostoissaan, kuten nuorisovaltuuston sosiaalisen median kanavilla. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen touko-kesäkuussa 2023 toteuttamaan Suomen ensimmäiseen Polis-keskusteluun osallistui 600 nuorta, joka on 8 prosenttia alueen 15–24-vuotiaista nuorista. Tämä on erinomainen tulos suhteutettuna Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen nuorten määrään ja siihen, että kyseessä oli aivan uudenlainen osallistumismenetelmä.

Keski-Pohjanmaalla Polis-keskustelun alkuväittämien laatimiseen otettiin vaikuttamistoimielinten lisäksi mukaan myös yhdistys- ja järjestötoimijoita, kuten Kokkolanseudun

Omaishoitajat ry, Valli ry ja Invalidiliitto. Useilla hyvinvointialueilla järjestöjä myös tiedotettiin Polis-keskusteluista sekä niiden tuloksista.

Yllättävänä asiana Polis-kokeiluissa huomattiin, että alustaa on mahdollista käyttää myös tiedonvälityksen kanavana. Tämä tuli esiin Keski-Pohjanmaan pelastustoimen toteuttamassa Polis-keskustelussa, jonka kuluessa asukkaat saivat tietoa varautumisesta erilaisiin häiriöihin, kriiseihin ja poikkeusoloihin.

Pirkanmaalla ilahduttiin puolestaan koulu- ja laisten Wilma-viestin erinomaisesta toimivuudesta viestinnän kanavana. Alueen kolmannesta Polis-keskustelusta viestittiin aikaisempien kokeilujen tapaan tiedotteella, infonäytöillä, alueen verkkosivuilla sekä sosiaalisen median julkaisuissa. Näiden lisäksi tässä Polis-keskustelussa viestintäkanavana käytettiin myös koulujen Wilma-alustaa, jonka kautta lähestyttiin koululaisia. Viestintä Wilman välityksellä tavoitti koululaiset mainiosti. Yli puolet reilusta tuhannesta keskusteluun osallistuneesta oli lapsia tai nuoria.

Jokaisella hyvinvointialueella niiden omat verkkosivut muodostivat keskeisen Polis-keskustelujen viestintäkanavan. Hyvinvointialueiden verkkosivuilla asukas sai lisätietoa Poliksesta, osallistumisprosessin etenemisestä ja pystyi osallistumaan auki oleviin Polis-keskusteluihin. Osa alueista myös julkaisi keskustelun tulokset sivustollaan asukkaiden nähtäville. Kokeilujen aikana kaikki hyvinvointialueet havaitsivat kuitenkin, että niiden verkkosivuille avattu Polis-keskustelu ei tavoita suuria joukkoja, jollei asukkaita ohjata sivustolle suunnitelmallisesti muita viestintäkeinoja hyödyntäen.

3.2.4 Ketjuttaminen muiden osallistumismenetelmien kanssa

Kokeilujen aikana osa alueista testasi, kuinka Polis-alustaa voi yhdistellä muiden osallistumismenetelmien, kuten asukaspaneelin, Digiraadin tai robottipuheluiden kanssa. Ketjutuksia kokeiltiin, koska hyvinvointialueet halusivat testata erilaisten osallistumismenetelmien

soveltuvuutta eri kohtiin päätöksentekoprosessia. Esimerkiksi suurille joukoille skaalautuvan Polis-keskustelun avulla laajempi joukko ihmisiä voi osallistua asukaspaneelin tai muiden pienempien raatien työskentelyyn tai käydä vuoropuhelua niiden kanssa.

Hyvinvointialueiden kokeiluissa asukaspaneelin ja Polis-alustan ketjuttamista kokeiltiin Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla. Keski-Suomen hyvinvointialue lähetti Digi- ja väestötietoviraston tekemän satunnaisotannan perusteella 10 000 täysi-ikäiselle kutsukirjeen, jossa kerrottiin mahdollisuudesta osallistua Polis-keskusteluun sekä ilmoittautua asukaspaneeliin. Satunnaisotannalla kutsuttuun Polis-keskusteluun osallistui 529 keskisuomalaista, joten alueella opittiin, että pelkkä kutsukirje ei kuitenkaan riitä viestinnän välineeksi massakeskustelun toteuttamiseen.

Palveluverkkoa koskevien Polis-keskusteluiden tuloksia käytettiin Keski-Suomessa asukaspaneelin taustamateriaalina. Samankaltaista toimintatapaa kokeiltiin myös Pirkanmaalla, jossa digipalveluiden järjestämistä koskeneen Polis-keskustelun tärkein anti siirrettiin samaa teemaa käsitelleen asukaspaneelin tausta-aineistoksi. Pirkanmaalla huomattiin, että asukaspaneelin suositukset käsitteivät monilta osin jo Polis-keskustelussa esille nousseita asioita. Näin asukaspaneeli vahvisti ja syvensi teemoja, joita aikaisempi Polis-keskustelu oli jo nostanut esiin.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueella kokeiltiin Polis-osallistumisalustan lisäksi robottipuheluita ja nuorten Digiraatia. Puherobotiikan kokeilussa automatisoitu puhelu soitettiin 5000:lle yli 65-vuotiaalle eteläkarjalaiselle, joista vajaa puolet vastasi puheluun. Puheluilla kartoitettiin ikääntyneiden tyytyväisyyttä elämään ja hyvinvointialueen toimintaan. Digiraadissa teemoina olivat nuorten hyvinvointi ja vapettaminen, eli sähkösavukkeiden käyttö. Digiraati on oikeusministeriön ylläpitämä verkkopalvelu, jonka avulla lapset ja nuoret voivat osallistua keskusteluun ja tuoda äänensä kuuluviin yhteiskunnallisista teemoista.

Eri osallistumismenetelmien ketjuttaminen onnistui Etelä-Karjalassa hyvin. Nuorten digiraadin tuloksia hyödynnettiin Polis-keskustelun

taustana ja ikääntyneiden Polis-keskustelun tuloksia hyödynnettiin puherobotiikan kokeilun kysymyksissä. Etelä-Karjalan kokemuksien mukaan useampia osallistamismenetelmiä on hyödyllistä käyttää rinnakkain aiheiden käsittelyyn, koska eri menetelmillä voitiin tavoittaa eri kohderyhmiä.

Pohjois-Karjalassa tehtyjen Polis-kokeilujen aikana alueella kehitettiin pyöreän pöydän malli, eli prosessi siitä, miten alueen asukkaat, asiantuntijat, sidosryhmät, päättäjät ja virkahenkilöt jatkotyöstävät yhdessä Polis-keskustelun tuloksia. Mallin mukaisesti Polis-keskustelun jälkeen toteutettiin hanketiimin vetämä pyöreän pöydän tapaaminen, johon kutsuttiin koolle monia näkökulmia edustava joukko, keskimäärin kymmenen henkilöä. Tapaamisissa hyödynnettiin osittain puntaroivan kansalaiskeskustelun toimintamallia ja sen mukaista fasilitointimenetelmää, ja niissä pureuduttiin tarkemmin Polis-keskustelun tuloksiin. Pyöreän pöydän tapaamisten lisäksi Polis-tuloksia hyödynnettiin laajemmalle joukolle suunnatuissa ilmiötyöpajoissa, joissa käsiteltäviä aiheita alustettiin myös asiantuntijaesityksin.

3.3 Polis-keskustelujen vaikuttavuuden varmistaminen

Kytös päätöksentekoon ja konkreettisten vaikutusten osoittaminen oli hyvinvointialueilla toteutettujen kokeiluiden haastavin osa. Tämä johtui siitä, että hyvinvointialueet olivat vasta aloittaneet toimintansa, joten osallistumisen mahdollistavia rakenteita oltiin vasta luomassa lähtien virkahenkilöiden rekrytoinneista, työnkuvista, osallistumismenetelmien valinnasta ja osallistumisen ohjelman työstämisestä. Kaikilla alueilla ei ollut, eikä ole, luotu selkeää prosessia, miten asukkaiden ääni viedään päätöksentekoon ja otetaan mukaan palveluiden kehittämisen.

Osaan kokeilussa mukana olevista hyvinvointialueista oli perustettu osallistumiseen kytkeytyvä toimielin, joka koostui luottamushenkilöistä: Etelä-Karjalaan osallisuus- ja demokratiajohtokunta, Pohjois-Karjalaan

osallisuusvaliokunta ja Pirkanmaalle asiakkuus- ja laatujaosto. Kokeiluajana toimielimet kuitenkin vasta aloittelivat toimintaansa eikä niillä ollut rutiineja, miten ne edistävät asukkaiden mielipiteiden kuulumista päätöksenteossa.

Päävastuu asukkaiden osallistumisen varmistamisesta hyvinvointialueilla tulee kuitenkin jatkossakin olla aluevaltuustoilla. Hyvinvointialuelain 29 pykälän mukaan aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

3.3.1 Erilaisia tapoja kytkeä Polis-keskusteluja päätöksentekoon

Kokeilujen aikana hyvinvointialueet löysivät erilaisia toimivia tapoja vahvistaa Polis-keskustelujen kytkentää päätöksenteon prosesseihin. Polis-keskustelujen tuloksia vietiin lautakuntien käsiteltäviksi ja sitä kautta aluehallitukseen ja -valtuustoon. Tuloksia esiteltiin suoraan myös aluehallituksen puheenjohtajalle. Lähes kaikilla hyvinvointialueilla Polis-tuloksista keskusteltiin myös jossakin vaikuttamistoimielimessä.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella Polis-keskustelun tuloksista koostettiin lopuksi julkilausumia. Ne jaettiin hyvinvointialueen ja alueen kuntien päätöksentekijöille, vaikuttamistoimielimille, viranhaltijoille ja laajalle sidosryhmäjoukolle, pyrkimyksenä tuoda asukkaiden ääni päätöksenteon tueksi. Julkilausumia jaettiin myös valtuustosalin ovelle luottamushenkilöille saatesanoilla: ”Asukkaiden ääni, ole hyvä.” Näistä toimenpiteistä huolimatta hyvinvointialueella ei kyetty osoittamaan Polis-keskustelujen tuloksilla olleen konkreettisia vaikutuksia poliittiseen päätöksentekoon. Asukkaiden osallistumisen vaikutusten seuranta päätöksenteossa vaatii pidemmän ajan. Päätöksentekijöiltä se edellyttää puolestaan harjaantumista asukkaiden rakentavan mielipiteen huomioimiseen.

Hankkeen päättyessä Pohjois-Karjalassa toteutettiin oma Polis-keskustelu luottamushenkilöille. Keskustelussa kartoitettiin heidän mielipiteitään asukasosallistumisen tilasta kokeilun lopuksi. Jatkon kannalta tästä Polis-keskusta opittiin, että luottamushenkilöt on hyvä tutustuttaa Polis-alustaan heti, kun se otetaan alueella käyttöön. Helpoiten tämä käy luottamushenkilöille järjestetyn Polis-keskustelun avulla. Seuraava askel Pohjois-Karjalassa on seurata, kuinka hankkeessa tuotettua tietoa hyödynnetään hyvinvointialueen ja alueen kuntien päätöksenteossa. Tarkastelussa on muun muassa, onko tuotetulla tiedolla talousarviokeskustelua ohjaavaa vaikutusta tai muuttaako se talousarvion sisältöjen arvottamista.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella toteutetuista Polis-keskusteluista saavutettiin puolestaan hyviä tuloksia sen vuoksi, että hanketta vetänyt osallisuus- ja asiakkuuspäällikkö oli laajan työnkuvansa myötä läsnä myös aluehallituksen ja aluevaltuuston kokouksissa. Osallisuus- ja asiakkuuspäällikkö vastasi Polis-keskustelujen tulosten esittelystä ensin vaikuttamistoimielinten kokouksissa ja lautakuntakäsittelyn jälkeen keskustelujen tulokset vietiin tiedoksi aluehallitukselle ja osana talousarvion käsittelyä myös aluevaltuustolle. Aluehallituksen kautta tulokset etenivät rikastettuina kehittämissideoina toimi- ja palvelualueille. Näin pystyttiin varmistamaan prosessin läpinäkyvyys, vaikuttavuus ja tulosten läpikäynti kaikilla hallinnon tasoilla.

Keski-Pohjanmaalla toteutettujen seitsemän Polis-kokeilun tuloksia käsiteltiin virallisissa päätöksentekoelimissä 31 kertaa. Luku saattaa vaikuttaa isolta, mutta se osoittaa, että ajankohdaksi yhteiskunnallisiin ilmiöihin käsiksi pääseminen sekä niihin vaikuttaminen edellyttää uutteraa tuloksista viestimistä ja käsittelyä useammassa eri toimielimessä laajan tuen ja ymmärryksen saavuttamiseksi.

3.3.2 Konkreettisten vaikutusten osoittaminen on tärkeää

Asukkaiden osallistamisessa ajatuksena on aina, että osallistumisen tulee vaikuttaa johonkin. Näennäisosallistaminen ei palvele ketään eikä motivoi asukkaita osallistumaan uudelleen. Siksi Polis-keskustelujen vaikutusten osoittaminen ja niistä tiedottaminen oli tärkeä osa kaikkia Sitran rahoittamia Polis-alustan kokeiluja.

Tiivistäen kokeilujen tuloksista voidaan todeta, että jokaisella kokeiluihin osallistuneella hyvinvointialueella onnistuttiin vahvistamaan osallistumista: asukkaiden ja henkilöstön osallistumisella oli konkreettista vaikutusta joko päätöksentekoon tai palveluiden kehittämiseen. Tavallisimmin hyvinvointialueet hyödynsivät Polis-keskusteluiden tuloksia palveluiden, organisaation ja henkilöstön kehittämistyössä sekä kärkiohjelmien ja lakisääteisten suunnitelmien valmistelussa. Näin tapahtui esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialueella, jossa ehkäisevän päihdetyön ja väkivallan ehkäisytyön Polis-keskusteluiden tuloksia hyödynnettiin alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden laadinnassa. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella asukkailla Polis-keskusteluissa saatua tietoa käytettiin puolestaan muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kärkiohjelmien suunnittelussa ja hyvinvointialueen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2025–2028 valmistelussa.

Pirkanmaan hyvinvointialueella Polis-keskusteluiden tulokset vaikuttivat palveluiden kehittämiseen ja tuottivat asukkaiden kokemusperäistä tietoa asukaspaneelin aineistoksi. Digipalveluihin liittyvien Polis-keskusteluiden tulokset menivät suoraan digikehittämistiimin hyödynnettäviksi. Tärkeänä huomiona nousi esiin, että osa henkilökunnasta suhtautui varauksellisesti digipalveluihin, mikä heijastui

suoraan siihen, kuinka hyödyllisiksi digipalvelut koettiin asiakkaan kannalta.

Myös Pohjois-Karjalan ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueilla asukkaiden osallistamisen vaikutukset näkyivät konkreettisesti palveluiden kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa Polis-keskustelujen ja niihin linkittyvien pyöreän pöydän keskustelujen tuloksena nuorten palveluihin lisättiin asiakaspalautteen antamisen mahdollisuus ja lapsiperhepalvelut ja maakunnallinen nuorisovaltuusto toteuttivat yhdessä lasten ja nuorten yksinäisyyteen ja osallisuuden tukemiseen liittyvän oppilaitoskierroksen. Keski-Pohjanmaalla Polis-keskustelujen avulla kerätyt kansalaisnäkemykset auttoivat kehittämään ruotsinkielisten palveluiden saavutettavuutta ja laatua. Tämän seurauksena ruotsinkielisten palveluiden suositteluindeksi eli arvio siitä, kuinka todennäköisesti asiakkaat suosittelisivat samaansa palvelua, parantui ja lähestyi suomenkielisten palvelunkäyttäjien tyytyväisyyttä. Polis-tuloksia hyödynnettiin myös kansalliskielilautakunnan vuosiraporteissa, palvelutarpeen tunnistamisessa ja osallisuuden vahvistamisessa.

Keski-Suomen hyvinvointialueella Polis-alustan avulla haluttiin vahvistaa asukkaiden lisäksi myös henkilöstön osallistumismahdollisuuksia. Henkilöstöohjelmatyötä koskevan Polis-keskustelun tuloksia hyödynnettiin henkilöstöohjelman laadinnassa ja sen painopisteiden määrittämisessä. Organisaatorakenteen ja johtamisjärjestelmän kokonaisarviointia koskevan Polis-keskustelun avulla henkilöstö pääsi puolestaan osallistumaan organisaation kehittämiseen.

4. Yhteenveto ja suositukset

Tässä työpaperissa on kuvattu hyviä käytäntöjä ja oppeja Polis-osallistumisalustan käytöstä sekä asukaspaneelien suunnittelusta, puntarointivaiheesta ja niiden vaikuttavuudesta. Nämä opit auttavat hyvinvointialueita sekä muita hallinnon tasoja ja organisaatioita järjestämään tulevaisuudessa parempia asukaspaneeleja ja Poliskeskusteluja. Lopuksi kokoamme yhteen keskeisimmät suositukset asukaspaneeleja ja Polista järjestäville ja kehittäville toimijoille.

Suosituksat puntaroivien asukaspaneelien hyödyntämiseen

1. Ratkaise asukaspaneelilla polarisoivat kysymykset, mutta hyödynnä sitä myös palvelujen kehittämiseen.

Tutkimusnäyttö sekä hyvinvointialueiden kokeilut osoittavat, että asukkaat kykenevät käymään rakentavaa keskustelua hankalista-kin aiheista ja omaksumaan tätä varten laajan tietopohjan. Toivomme hyvinvointialueiden päättäjille rohkeutta antaa paneelien käsiteltäväksi aiheita, jotka herättävät vahvoja tunteita sekä kysymyksiä oikeudenmukaisuudesta. Nämä aiheet voivat olla laajojakin, kuten palveluverkko tai digipalvelut, kunhan osallistujille tarjotaan riittävästi taustatietoa ja mahdollisuuksia sen sisäistämiseen. Paneelit auttavat ratkaisemaan haastavia kysymyksiä hyväksyttävällä tavalla, jos niiden kytkentä päätöksentekoon, kannanottoon vastaaminen sekä tarkkarajainen tehtävänanto suunnitellaan huolellisesti etukäteen.

2. Panosta kannanoton työstämiseen.

Asukaspaneelin laadukas lopputulos, eli harkittuihin näkemyksiin perustuva kannanotto on menetelmän suurin hyöty päätöksenteon näkökulmasta. Kannanoton työstämiseen tulee varata riittävästi aikaa,

jotta eri näkemykset tulevat huomioiduksi ja lopullinen muotoilu vastaa aidosti osallistujien keskustelua. Paneelikokoontumisten ja fasilitoinnin huolellinen suunnittelu etukäteen on avainasemassa. Yhteisen näkemyksen löytämiseksi tarvitaan usein myös äänestyksiä sekä verkkotyökaluja yhteisen tekstin tuottamiseksi. Tulevaisuudessa myös tekoäly voi olla apuna näissä tehtävissä.

3. Levitä puntaroivan keskustelun tunnelmia ja tuloksia laajasti asukaspaneelin ulkopuolelle.

Puntaroivan keskustelun seuraaminen on avartava kokemus myös järjestäjille. Osallistujat ovat todella tyytyväisiä ja motivoituneita paneelityöskentelyyn, joten jatkossa asukkaiden keskusteluintoa seuraamaan tulisi kutsua myös päättäjiä ja päätösten valmistelijoita. Tämä voi vahvistaa luottamusta puolin ja toisin. Mediaa kiinnostavana kansainvälisenä ja kotimaisena hyvänä käytäntönä on nostaa viestintään osallistujien henkilökohtaisia osallistumiskertomuksia ja -kokemuksia aina kutsun saamisesta paneelikokoontumisiin. Tämä voi toimia hyvänä väylänä herättää laajempaa kiinnostusta paneelimenetelmään ja sen tuotoksiin. Myös päättäjien haastattelut tuovat asukaspaneelin työskentelyä tutuksi laajemmalle yleisölle. Viestintään tulee varata riittävästi resursseja, ja mediaa tulisi kontaktoida henkilökohtaisesti.

Suosituksset Poliksen hyödyntämiseen

4. Käytä Polista monipuolisesti eri tarkoituksiin.

Polis auttaa tarkentamaan tilannekuvaa ja helpottaa viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä pysymään asukkaiden hiljaisen enemmistön pulssilla. Sitä voidaan hyödyntää hyvin eri tavoin niin päätöksenteossa kuin palveluiden kehittämisessä. Poliksen avulla voi kerätä tietoa ja selvittää asukkaiden mielipiteitä arkaluontoisistakin aiheista, koska sen käyttö on anonyymia. Polis myös auttaa asukkaita pohtimaan kriittisesti omia näkemyksiään, sillä se näyttää reaaliaikaisesti, mitä mieltä muut ovat samasta asiasta. Polis-keskustelua suunniteltaessa apuna on Polis-keskustelun toteuttajan huoneentaulu.

5. Luovuta osallistujille agendavalta ja anna tilaa käsitellä aihetta omin sanoin.

Muista, että Polis-menetelmän ideana on kuulla asukkaita aidosti ja luovuttaa heille agendan määrittelyvaltaa hallinnon viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä. Polis-osallistumisalusta tulisi ymmärtää asukkaiden kanavana esittää uusia avauksia ja ehdotuksia valitusta aiheesta sekä keinona auttaa asukkaita muodostamaan harkittuja mielipiteitä yhdessä. Kiinnitä huomiota Polis-keskustelun toteuttamisessa siihen, että se tukee mahdollisimman hyvin asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja erilaisten näkökulmien esille tuomista. Tässä auttavat esimerkiksi keskustelua herättelevät alkuväitteet, motivoiva viestintä, salliva moderointi, tulosraportin julkaisu asukkaiden tarkasteltavaksi jo keskustelun aikana ja hallinnon valmius käsitellä keskustelussa esiin nousevia, yllättäviäkin näkökulmia.

6. Työstä tulokset vaikuttavaan muotoon.

Muokkaa ja analysoi Polis-keskustelun tulosraportti päätöksentekijöille

ymmärrettävään muotoon, jotta asukkaiden ääni tulee kuulluksi. Kuvaile tai nimeä mielipideryhmät, kerro mitä teemoja asukkaat nostivat esiin. Tuloksia on hyvä käsitellä pyöreän pöydän keskusteluissa, työpajoissa tai esimerkiksi vaikuttamistoimielimissä, jotta niistä saadaan kirkastettua viesti päättäjille. Keskusteluista kannattaa tehdä yhteenvetoja tai julkilausumia, jotta tulokset ovat kootusti ja läpinäkyvästi yhdessä paikassa. Yhteenvedot tai julkilausumat suositellaan viestittävän päättäjien lisäksi laajasti myös hyvinvointialueen asukkaille ja sidosryhmille.

Yleiset suositukset asukasosallistumisen kehittämiseen hyvinvointialueilla

Sekä asukaspaneelit että Polis tuulettavat perinteisiä käsityksiämme päättäjien ja kansalaisten välisestä vuorovaikutuksesta. Menetelminä ne tuovat kansalaisosallistumiseen uusia demokraattisia elementtejä, kuten satunnaisotannan, taustatiedon ja suurten osallistujajoukkojen välisen vuorovaikutteisuuden. On kuitenkin olemassa myös muita hyviä tapoja kanavoida asukkaiden ääni päätöksentekoon, kuten hyvinvointialueen aloitteet, kyselyt ja vaikuttamistoimielimet. Hyvinvointialueiden kokeilujen ja Sitran demokratiatyön pohjalta haluamme nostaa esiin seuraavia yleisiä suosituksia hyvinvointialueille asukasdemokratian kehittämiseen.

7. Omista ja juurruta: Aluevaltuustoilla ja aluehallituksilla tulisi olla vahva omistajuus uusien osallistumismenetelmien hyödyntämisestä. Näiden tahojen tulisi myös huolehtia, että laadukkaat osallistumisen menetelmät on määritelty hyvinvointialueiden keskeisissä ohjausdokumenteissa, kuten hallintosäännössä, strategiassa ja osallistumisen ohjelmassa.

- 8. Perehdytä hyödyntäjät:** Uudet osallistumismenetelmät tulisi lisätä sekä kokeneiden että tuoreiden luottamushenkilöiden ja palveluiden kehittäjien perehdytyksiin, jotta niitä osataan hyödyntää sopivissa aiheissa ja tarkoituksenmukaisesti.
- 9. Selvitä vaikuttamisen paikat:** Uusien osallistumismenetelmien vaikuttavuutta edistäisi lakisääteisten ja pitkän aikavälin päätösprosessien aikataulujen selkiyttäminen osallistumisen parissa työskenteleville viranhaltijoille. Tässä voisi olla avuksi esimerkiksi prosessimallinnus, vuosikello tai vastaava, josta nähdään missä vaiheissa ja miten asukkaiden näkemysten on mahdollista aidosti vaikuttaa päätösten sisältöihin.
- 10. Näytä vaikutukset:** Asukasosallistumisen konkreettiset ja suorat – niin pienet kuin isommatkin – vaikutukset on tärkeää dokumentoida ja viestiä osallistujille sekä laajemmalle yleisölle reaaliaikaisesti. Vaikutuksista kertominen lisää asukkaiden luottamusta hallintoon ja osallistumismenetelmiin sekä auttaa ymmärtämään päätöksentekoprosesseja.
- 11. Ketjuta:** Yhdistämällä eri osallistumismenetelmiä saadaan otettua irti hyödyt niiden vahvuuksista. Yhdistämällä esimerkiksi asukaspaneelit ja Polis-osallistumisalusta voidaan samanaikaisesti tuoda näkemyksiä pienten joukkojen laadukkaista kansalaiskeskusteluista sekä suurten joukkojen mieliteistä osaksi päätöksenteon tietopohjaa. Polis-keskustelu voi hyvin edeltää asukaspaneelin työskentelyä, jos halutaan esimerkiksi priorisoida tai analysoida syvemmin Polis-alustan tuloksia ja laatia toimenpidesuosituksia yhdessä asukkaiden kanssa.

Lopuksi

Demokratiainnovaatiot kuten kansalaispaneelit tai demokratiateknologiat ovat instrumentteja, joilla pyritään vahvistamaan ja syventämään tavallisten kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista päätöksentekoon vaalien välillä.

Tutkijat ja demokratiakehittäjät ovat käyttäneet viime vuosikymmeninä yhä enenevässä määrin aikaa kehittääkseen näistä toimivampia malleja, jotka täyttäisivät niille asetetut normatiiviset ja käytännölliset kriteerit. Kun ihannemalleja viedään poliittisen päätöksenteon todellisuuteen, avautuu mielenkiintoisia näkökulmia siihen, miten demokratian ihanteita sovelletaan demokratian arjessa, ja mitä tavoitteita kansalaisosallistumiselle asetetaan konkreettisisissa päätöksenteko- ja valmisteluprosesseissa.

Hyvinvointialueet ovat uusin demokraattisen hallinnon taso Suomessa, ja niiden alkuvaiheessa usealle asukkaalle sekä henkilöstöön kuuluvalla oli epäselvää, miten hyvinvointialueen päätöksiin voi vaikuttaa. Tiukka taloustilanne tuo lisäksi päättäjien pöydälle paljon haastavia kysymyksiä ja säästötoimia. Tällaisessa tilanteessa joudutaan tekemään vaikeita päätöksiä, joiden seuraukset kohdistuvat eri väestöryhmiin hyvin eri tavoin, joten on erityisen tärkeää kuulla asukkaiden ääntä ja etsiä mahdollisimman laajasti hyväksytyjä ratkaisuja.

Asukkaat myös haluavat osallistua, ymmärtää paremmin hyvinvointialueen päätöksentekoa ja kehittää demokratiaa. Puntaroivat asukaspaneelit ja Polis-keskustelut ovat varteenotettavia välineitä parempien päätösten tekoon, ja ne voivat myös vahvistaa asukkaiden luottamusta hyvinvointialueiden päätöksentekoa kohtaan. Asukaspaneelien etuna on päätöksenteossa suoraan hyödynnettävissä oleva kannanotto, joka kuvastaa monipuolisesti asukkaiden harkittuja näkemyksiä sen jälkeen, kun he ovat perehtyneet huolellisesti aiheeseen ja keskustelleet rakentavasti. Polis-keskustelut tuottavat ainutlaatuisella tavalla yleiskuvan asukkaille tärkeistä teemoista ja niihin liittyvistä vastakkainasetteluista

päätöksenteon tai muiden osallistumismenetelmien pohjaksi.

Eri osallistumismenetelmiä ketjuttamalla voidaan myös vahvistaa demokratian kannalta tärkeitä arvoja kuten yhdenvertaisuutta tai rakentavaa keskustelua hyvinvointialueiden päätöksenteossa, vaikka osallistumismenetelmät eivät yksin pystyisi saamaan näitä kaikkia hyötyjä aikaan. Tällaisia hybridimalleja ovat esimerkiksi kansanäänestystä edeltävä puntaroiva kansalaiskeskustelu, tai osallistuvassa budjetoinnissa yhdistyvät äänestys- ja keskustelukäytännöt.

Demokratiainnovaatioiden ketjuttamisen saralla saatammekin tulevaisuudessa nähdä esimerkiksi Polis-keskustelujen korvaavan perinteisiä mielipidekyselyjä ajankohtaisten aiheiden kartoittamisessa, ja asukaspaneelien työstävän näissä nousseita teemoja eteenpäin puntaroivan keskustelun periaattein. Hyvinvointialueiden demokratian ja asukasosallistumisen työ on nyt alkanut, ja toivomme, että tähän työpaperiin kootut kokeilujen opit ja suositukset tarjoavat innostavia ajatuksia hyvinvointialueiden demokratian kehittäjille.

Lähteet

Kirjallisuus:

Aarninsalo, L., Jäske, M., Kulha, K., Leino M. ja Setälä, M. 2020. Moniäänistä ja perusteltua päätöksentekoa – puntaroivat kansalaiskeskustelut poliittisten kiistakysymysten ratkaisuisa. PALO-hankkeen opas. (haettu 31.1.2025)

DigiFinland 2024. Polis-kansalaiskeskustelualusta (Haettu 12.2.2025)

Elstub, S. ja Escobar, O. 2019. Defining and typologising democratic innovations. In S. Elstub & O. Escobar (toim.), *Handbook of Democratic Innovation and Governance* (s. 11–32). Cheltenham, UK: Edward Elgar. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781786433862.00009>

eOppiva ja Sitra. 2023. Puntaroimalla parempaa demokratiaa. Helsinki: HAUS Kehittämiskeskus Oy. Avoin verkkokoulutus (haettu 12.2.2025).

Grönlund, K., Herne, K., Jäske, M. ja Värttö, M. 2021. Opas kansalaispaneelin järjestämiseen kunnissa. Helsinki: Kuntaliitto. (haettu 12.2.2025)

Grönlund, K., Herne, K., Huttunen, J., Jäske, M., Lindell, M., Vento, I., Aspnäs, E. & Backström, K. 2024. Eduskunnalle tukea kansalaisaloitteiden käsittelyyn historiallisesta kansalaisparlamentista. Raportti marraskuussa 2023 järjestetystä kansalaisparlamentista. Åbo Akademi, Samforsk. (haettu 2.2.2025)

Lindroos, N. 2023 Sitra ja hyvinvointialueet haluavat asukkaat mukaan päätöksentekoon – apuna uusi demokratiainnovaatio 2003 Sitran artikkeli. (haettu 11.2.2025)

Lovio, I. 2023. Sitra ja DigiFinland tuovat demokratiainnovaation Suomeen – Polis-alusta mahdollistaa uudenlaisen keskustelun. Sitran artikkeli. (haettu 10.2.2025)

Mäkäläinen, J. 2023. Asukasosallistuminen ja strategia hyvinvointialueiden strategioissa. Kunta- ja aluehallinto-osaston muistio, Valtiovarainministeriö.

OECD 2020. *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/339306da-en>

OECD 2021. *Evaluation Guidelines for Representative Deliberative Processes*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/10ccbfcfcb-en>.

Pekonen, O. ja Jäske, M. 2022. Voiko satunnaisotanta pelastaa demokratian moniäänisyyden? Sitran artikkeli. (haettu 31.1.2025)

Sitra 2024. Metsien käytön tulevaisuutta puntaroiva kansalaispaneeli. (haettu 2.2.2025)

Small, C. T., Brojkegren, M., Shaw, L., Erkkilä, T., Megill, C. (2021) Vista de Polis: Scaling Deliberation by Mapping High Dimensional Opinion Spaces (uji.es) (haettu 4.2.2025)

The Computational Democracy Project. Case Studies. (haettu 4.2.2025)

Sitra 2023. Polis-alustan kokeilut (haettu 12.2.2025)

Sitra 2021. Asukasosallistuminen hyvinvointialueilla (haettu 12.2.2025)

Kokeilut:

Keski-Suomen hyvinvointialueen asukaspaneeli (haettu 12.2.2025)

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen asukaspaneelit (haettu 12.2.2025)

Lapin hyvinvointialueen asukaspaneelikokeilut (haettu 2.2.2025)

Pirkanmaan hyvinvointialueen asukaspaneelit (haettu 12.2.2025)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen Polis-keskustelut (haettu 11.2.2025)

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen Polis-keskustelut (haettu 11.2.2025)

Keski-Suomen hyvinvointialueen Polis-keskustelut (haettu 11.2.2025)

Pirkanmaan hyvinvointialueen Polis-keskustelut (haettu 11.2.2025)

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen Polis-keskustelut (haettu 11.2.2025)

Liite 1. Asukaspaneelikokeilut hyvinvointialueilla 2023–2024: aiheet, osallistujat ja toteutustavat

Hyvinvointialue	Aihe	Kohde-ryhmä	Kutsuttujen määrä	Osallistujamäärä	Työskentelytapa	Kesto
Keski-Suomi	Kuinka turvaamme kustannustehokkaat, yhdenvertaiset ja ihmislähtöiset palvelut kaikille keski-suomalaisille nyt ja tulevaisuudessa?	Yli 18-vuotiaat	10000	31	Kasvokkain	3 tapaamista, yht. 12 h
Keski-Uusimaa	Miten Keusote voi tukea ja vahvistaa lasten ja nuorten mielen hyvinvointia?	15–80-vuotiaat painotetaan nuoria	5000 (kahteen paneeliin)	42	Kasvokkain	3 tapaamista, yht. 15 h
Keski-Uusimaa	Millaisia digiratkaisuja tulisi olla tarjolla Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella?	15–80-vuotiaat	5000 (kahteen paneeliin)	43	Kasvokkain	3 tapaamista, yht. 15 h
Lappi	Mitä hyvinvointialue voi tehdä edistääkseen ikääntyneen turvallista ja hyvää arkea?	Kotona asuvat yli 65-vuotiaat	3000 (kahteen paneeliin)	45	Hybridi	4 tapaamista, yht. 15 h
Lappi	Millainen tuki mahdollistaa ikääntyneelle digitaalisten palvelujen käyttämisen?	Kotona asuvat yli 65-vuotiaat	3000 (kahteen paneeliin)	35	Etänä	4 tapaamista, yht. 10 h
Pirkanmaa	Miten lisäämme digipalveluja hyvinvointialueella arvostavasti ja vastuullisesti pirkanmaalaisten näkökulmasta?	16–100-vuotiaat	8000	43	Hybridi	3 tapaamista, yht. 10 h + verkko-työskentely

Liite 2. Polis-kokeilut hyvinvointialueilla 2023–2024: aiheet, osallistujamäärät ja kohderyhmät

Hyvinvointialue	Aihe	Osallistujamäärä	Kohderyhmä
Pirkanmaa	Ammattilaisen näkökulma asukkaille suunnatuista digipalveluista	291	Henkilöstö
Pirkanmaa	Pirkanmaalaisten kokemus asiakaslähtöisistä digipalveluista	459	Asukkaat
Pirkanmaa	Asukkaiden näkemys osallistumisen tavoista Pirkanmaan hyvinvointialueella	1186	Asukkaat
Etelä-Karjala	Miten näet oman roolisi ehkäisevässä päihdetyössä?	176	Aikuiset
Etelä-Karjala	Mikä tukee terveellistä syömistä?	250	Asukkaat
Etelä-Karjala	Nuori, mikä tukee mielen hyvinvointiasi?	364	Nuoret
Etelä-Karjala	Hei työikäinen, mitä sinulle kuuluu?	573	Työikäiset
Etelä-Karjala	Hei 65 vuotta täyttänyt – Koetko, että tulet kuulluksi hyvinvointialueen palveluissa?	357	65-vuotta täyttäneet
Etelä-Karjala	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	80	Henkilöstö, alueelliset järjestö- ja yhdystoimijat
Etelä-Karjala	Yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteutuminen	248	Asukkaat
Pohjois-Karjala	Nuorten mielenterveys- ja päihdehaasteet	42	Nuorisovaltuston jäseniä + verkostot
Pohjois-Karjala	Näkemyksiä nuorten yksinäisyydestä	54	Nuoret
Pohjois-Karjala	Vanhemmuuden ja perheiden tuki ja jaksaminen	286	Lapsiperheet
Pohjois-Karjala	Hei nuori, tule kertomaan ajatuksiasi kiusaamisesta	378	Nuoret
Pohjois-Karjala	Hei pohjoiskarjalainen vanhempi, miten nepsypulmat näyttävät teidän arjessa?	258	Lapsiperheet

(Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla)

(Taulukko on jatkoa edelliseltä sivulta)

Hyvinvointialue	Aihe	Osallistujamäärä	Kohderyhmä
Pohjois-Karjala	Mielenterveys- ja päihdehaasteet	92	Alueen asukkaat
Pohjois-Karjala	Siun soten asukaskysely	745	Asukkaat
Keski-Pohjanmaa	Hyvinvointialueen mielenterveyspalvelut	598	Nuoret
Keski-Pohjanmaa	Hyvinvointialueen mielenterveyspalvelut	393	Nuoret
Keski-Pohjanmaa	Ruotsinkielisen väestön palvelut, saavutettavuus ja laatu	153	Ruotsinkielinen väestö
Keski-Pohjanmaa	Ruotsinkielisen väestön palvelut, saavutettavuus ja laatu	84	Ruotsinkielinen väestö
Keski-Pohjanmaa	Väestön omatoimisen varautumisen nykytila, pelastustoimen palvelujen saavutettavuus	176	Alueen väestö
Keski-Pohjanmaa	Näkemyksiä hyvinvointialueen palveluista ja arjen sujuvuudesta	80	Vammaiset henkilöt
Keski-Pohjanmaa	Ikääntyneiden näkemykset hyvinvointialueen palveluiden saatavuudesta ja arjen sujuvuudesta	220	Ikäihmiset
Keski-Suomi	Palveluiden järjestäminen	495	Asukkaat
Keski-Suomi	Etä- ja lähipalvelut	255	Asukkaat
Keski-Suomi	Henkilöstöohjelmatyö	491	Henkilöstö
Keski-Suomi	Ehkäisevä päihdetyö	153	Asukkaat
Keski-Suomi	Väkivallan ehkäisytyö	149	Asukkaat
Keski-Suomi	Organisaatorakenne ja johtamisjärjestelmä	537	Henkilöstö
Keski-Suomi	Palveluverkko, kaikki keskisuomalaiset	1763	Asukkaat
Keski-Suomi	Palveluverkko, henkilöstö	490	Henkilöstö
Keski-Suomi	Palveluverkko, satunnaisotanta	529	Satunnaisotanta
KAIKKI ALUEET	KAIKKI KESKUSTELUT	12405	

SITRA

SITRAN TYÖPAPERI 27.2.2025

Sitran työpaperit tarjoavat monialaista tietoa asioista, jotka vaikuttavat yhteiskunnan muutokseen. Työpaperit ovat osa Sitran tulevaisuustyötä, jota tehdään ennakoinnin, tutkimuksen, hanketoiminnan ja kokeilujen sekä koulutuksen menetelmin.

ISBN 978-952-347-403-1 (PDF)

SITRA.FI

Itämerenkatu 11–13
PL 160
00181 Helsinki
Puhelin 0294 618 991